

دوره دهم - سال چهارم

شماره چاپ: ۱۷۱۲

تاریخ چاپ: ۱۳۹۸/۹/۱۸

شماره ثبت: ۶۸۷

بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور ۲۷. تحلیلی بر اعتبارات رفاه و تأمین اجتماعی

کد موضوعی: ۲۱۰

شماره مسلسل: ۱۶۸۱۶

دی‌ماه ۱۳۹۸

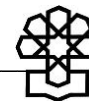
معاونت پژوهش‌های اجتماعی - فرهنگی

دفتر مطالعات اجتماعی

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	خلاصه مدیریتی.....
۴	مقدمه.....
۴	۱. بررسی اعتبارات امور رفاه اجتماعی.....
۸	۱-۱. بررسی اعتبارات برنامه‌های فصل بیمه‌های اجتماعی.....
۹	۱-۲. بررسی اعتبارات برنامه‌های فصل حمایتی.....
۱۰	۲. نگاهی به تبصره‌های ماده واحده لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور.....
۱۳	۳. بررسی اعتبارات دستگاه‌های اجرایی فعال در حوزه بیمه‌های اجتماعی و حمایتی.....
۱۶	۳-۱. وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.....
۱۹	۳-۲. صندوق بازنشستگی کشوری.....
۲۱	۳-۳. سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح.....
۲۳	۳-۴. صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر.....
۲۴	۳-۵. سازمان تأمین اجتماعی.....
۲۵	۳-۶. صندوق بازنشستگی فولاد.....
۲۷	۳-۷. صندوق بازنشستگی وزارت اطلاعات.....
۲۷	۳-۸. سازمان بیمه سلامت.....
۲۹	۳-۹. سازمان بهزیستی کشور.....
۳۰	۳-۱۰. کمیته امداد امام خمینی (ره).....
۳۱	۳-۱۱. بنیاد شهید و امور ایثارگران.....
۳۱	۳-۱۲. مرکز خدمات حوزه‌های علمیه.....
۳۲	۳-۱۳. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.....
۳۳	۴. تحلیل سیاست‌های دولت در حوزه رفاه و تأمین اجتماعی از روزه بودجه سال ۱۳۹۹.....
۳۳	۴-۱. فقدان سیاست‌های یارانه‌ای مشخص.....
۳۴	۴-۲. تغییر رویکرد در سیاست‌های حمایتی.....
۳۵	۴-۳. پایداری صندوق‌های بازنشستگی.....
۳۵	۵. ردپای قوانین و اسناد بالادستی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور.....
۳۵	۵-۱. قانون برنامه ششم توسعه.....
۳۶	۵-۲. قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه.....
۳۶	۵-۳. قانون الحاق بخشی از مقررات مالی دولت.....
۳۷	جمع‌بندی.....
۳۸	پیوست.....
۴۳	منابع و مأخذ.....

بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور ۲۷. تحلیلی بر اعتبارات رفاه و تأمین اجتماعی

خلاصه مدیریتی

امور رفاه اجتماعی از پنج فصل «امداد و نجات»، «بیمه‌های اجتماعی»، «حمایتی»، «توانبخشی» و «تحقیق و توسعه در امور رفاه اجتماعی» تشکیل شده است. این بخش از امور ده‌گانه که در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹، حدود ۳۰/۳ درصد از مجموع اعتبارات امور مذکور را به خود اختصاص داده است، شامل برنامه‌های متنوعی در حوزه‌های مختلف رفاه اجتماعی است؛ از این میان، برنامه‌های مرتبط با بیمه‌های اجتماعی، تنها به فصل «بیمه‌های اجتماعی» محدود نبوده و بخش قابل توجهی از اعتبارات فصل «حمایتی» نیز به این موضوع اختصاص دارد. براساس محاسبات انجام شده برخلاف عناوین فصول، بیشترین اعتبارات مربوط به حوزه بیمه اجتماعی است؛ به نحوی که سهم بیمه بازنشستگی به تنهایی حدود ۶۴ درصد از کل امور رفاه اجتماعی را شکل می‌دهد و مساعدت‌های اجتماعی و حوزه درمان و بیمه سلامت (با ۱۸ و ۱۵ درصد) در جایگاه بعدی قرار دارند. با توجه به غلبه سهم بیمه‌های اجتماعی، اعتبارات آن در زیر به صورت تفکیک شده مشخص شده است:

جدول ۱. نمای کلی از اعتبارات امور رفاه اجتماعی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹

(میلیون ریال)

در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۳۹۸

عنوان	قانون بودجه سال ۱۳۹۸	لایحه بودجه سال ۱۳۹۹	رشد
مجموع امور ده‌گانه	۴,۱۴۱,۸۶۵,۱۰۱	۴,۵۰۲,۸۱۳,۵۸۱	۸/۷
امور رفاه اجتماعی	۱,۱۳۸,۰۲۵,۱۴۶	۱,۳۶۵,۹۱۳,۹۹۶	۲۰/۰۲
سهم امور رفاه اجتماعی از مجموع امور ده‌گانه (درصد)	۲۷/۵	۳۰/۳	-
فصل بیمه‌های اجتماعی (اعتبارات اصلی)	۳۴۱,۱۶۶,۳۶۳	۳۷۷,۸۹۹,۳۸۱	۱۱/۴۸
	*۲۹/۸	۲۷/۷	
فصل حمایتی	۷۵۵,۵۰۳,۶۱۵	۹۴۷,۲۳۷,۴۹۰	۲۵/۳۸
	*۶۶/۴	۶۹/۳	
کمک دولت به صندوق بازنشستگی کشوری و لشکری**	۵۵۶,۰۶۳,۵۶۷	۶۸۷,۹۵۷,۰۰۰	۲۳/۷۲
اعتبارات حوزه بیمه‌ای در فصل بیمه‌های اجتماعی و حمایتی	۸۹۷,۲۲۹,۹۳۰	۱,۰۶۵,۸۵۶,۳۸۱	۱۹/۰۹
	*۷۸/۶	۷۸	
اعتبارات متفرقه انتقال‌نیافته بیمه‌های اجتماعی	۷۰,۱۴۵,۳۵۰,۰۰۰	۸۰,۱۷۲,۳۵۰	۱۴/۲۹
مجموع اعتبارات بیمه‌ای*** در بودجه	۹۶۵,۱۷۹,۹۸۶	۱,۱۴۶,۰۲۸,۷۳۱	۱۸/۷۴

* درصد سهم اعتبارات هر بخش از امور رفاه اجتماعی محاسبه شده است.

** این ردیف، در لایحه بودجه با عنوان خدمات حمایتی آمده است.

*** اعم از بیمه سلامت و بازنشستگی.

الف) خلاصه اعتبارات

- اعتبار امور ده‌گانه، در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹، حدود ۴,۵۰۲ هزار میلیارد ریال بوده که نسبت به اعتبار مذکور در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ حدود ۸/۷ درصد رشد داشته است.
- در این لایحه، حدود ۱,۳۶۶ هزار میلیارد ریال (با احتساب درآمدهای اختصاصی) به امور رفاه اجتماعی اختصاص یافته که نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ حدود ۲۰ درصد رشد داشته است.
- اعتبارات کل حوزه بیمه‌های اجتماعی (اعم از اعتبارات آن ذیل امور رفاه اجتماعی و اعتبارات متفرقه انتقال نیافته) در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ حدود ۱,۱۴۶ هزار میلیارد ریال است که نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸، حدود ۱۸/۷ درصد رشد داشته است.
- اعتبارات اصلی فصل بیمه‌های اجتماعی در لایحه مذکور، حدود ۳۷۸ هزار میلیارد ریال است که نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸، رشدی حدود ۱۰/۸ درصد را نشان می‌دهد.
- بخشی از اعتبارات حمایتی که به موضوع بیمه مرتبط است، یعنی کمک‌های دولت به صندوق‌های بازنشستگی کشوری و لشکری، مجموعاً حدود ۶۸۸ هزار میلیارد ریال را شامل شده است که نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ (با مبلغ ۵۵۶ هزار میلیارد ریال) افزایش حدود ۲۳/۷ درصدی را تجربه کرده است.

ب) بررسی اعتبارات دستگاه‌های اجرایی فعال در حوزه رفاه اجتماعی

مقایسه اعتبارات دستگاه‌های اجرایی مختلف کشور که به نوعی در حوزه رفاه و تأمین اجتماعی فعال هستند، حاکی از آن است که اعتبارات صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر (با رشد حدوداً ۴۷/۹ درصدی) بیش از سایر دستگاه‌ها رشد داشته است. این اعتبارات که مربوط به سهم دولت از بیمه اجتماعی مشمولان صندوق مذکور بوده است، در مجموع به اعتبار مورد نیاز برای تأمین سهم دولت از حق بیمه در سال ۱۳۹۹ نزدیک‌تر شده است؛ پس از آن، بنیاد شهید و امور ایثارگران با ۳۲/۲ درصد افزایش، بیشترین میزان افزایش اعتبارات در حوزه رفاه اجتماعی را داشته است؛ اعتبارات این نهاد از ۱۳۹ هزار میلیارد ریال به ۱۸۴ هزار میلیارد ریال افزایش یافته است. این در حالی است که دو نهاد حمایتی کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی با حدود ۳ و ۶/۶ درصد کمترین میزان افزایش در میان دستگاه‌های حوزه رفاه اجتماعی را از آن خود کرده‌اند. البته باید توجه داشت که جمعیت تحت پوشش این دو نهاد از کمک‌های معیشتی مندرج در تبصره «۱۴» نیز بهره‌مند خواهند شد اما از آنجا که سهم هر یک از دستگاه‌ها از اعتبار مذکور براساس آیین‌نامه اجرایی، تعیین خواهد شد، میزان رشد اعتبار از این محل، مشخص نیست.

جدول ۲. مقایسه اعتبارات دستگاه‌های اجرایی حوزه رفاه اجتماعی

در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ با قانون بودجه سال ۱۳۹۸ (میلیون ریال)

شماره دستگاه	عنوان	مصوب بودجه ۱۳۹۸	لایحه بودجه ۱۳۹۹	درصد تغییر
۱۵۴۰۰۰	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	۲۰.۲۴۲.۴۲۹	۲۱.۶۹۱.۳۶۰	۷/۱۶
۱۳۲۵۰۰	سازمان تأمین اجتماعی	۱۶.۲۳۱.۰۰۰	۱۷.۰۰۰.۰۰۰	۴/۷۴
۱۰۴۰۰۱	صندوق بازنشستگی کشوری	۴۰۵.۳۶۰.۰۰۰	۵۰۷.۷۹۱.۰۰۰	۲۵/۲۷
۱۵۲۰۰۳	صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر	۵.۸۶۵.۴۰۰	۸.۶۷۴.۸۳۰	۴۷/۹۰
۱۱۱۱۲۰	سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح	۲۸۷.۰۰۰.۰۰۰	۳۴۴.۳۶۶.۰۰۰	۱۹/۹۹
۱۰۲۱۰۷	وزارت اطلاعات - صندوق بازنشستگی	۷.۷۰۳.۵۶۷	۹.۳۵۹.۱۰۲	۲۱/۴۹
۱۱۴۰۸۹	مرکز خدمات حوزه‌های علمیه - حق بیمه طلاب و روحانیون غیرشاغل	۳.۴۵۶.۰۰۰	۳.۹۵۶.۰۰۰	۱۴/۴۷
۱۳۱۵۰۰	سازمان بهزیستی کشور	۲۹.۲۶۱.۷۵۰	۳۱.۲۱۱.۶۱۳	۶/۶۶
۱۳۱۵۱۰	سازمان بهزیستی کشور - اجرای قانون حمایت از معلولین	۱۱.۰۰۰.۰۰۰	۱۳.۰۰۰.۰۰۰	۱۸/۱۸
۱۳۱۶۰۰	بنیاد شهید و امور ایثارگران	۱۳۹.۳۷۱.۰۰۰	۱۸۴.۲۷۱.۹۶۱	۳۲/۲۲
۱۲۹۶۰۰	کمیته امداد امام خمینی (ره)	۴۹.۲۸۷.۴۵۰	۵۰.۷۸۶.۳۵۳	۳/۰۴
۱۳۱۰۰۰	جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	۱۷.۷۱۲.۰۰۰	۲۰.۳۳۵.۸۵۰	۱۴/۸۱
۲۶۴۸۰۰	سازمان بیمه سلامت	۱۲۳.۰۲۵.۰۰۰	۱۳۵.۰۰۰.۰۰۰	۹/۷
متفرقه	صندوق بازنشستگی فولاد - کمک به پرداخت مستمری بازنشستگان و دیون دولت	۳۱.۰۰۰.۰۰۰	۴۱.۰۰۰.۰۰۰	۳۲/۲
	جمع اعتبار دستگاه‌های اجرایی حوزه تأمین اجتماعی	۱.۱۴۶.۵۱۵.۵۹۶	۱.۳۸۸.۴۴۴.۰۶۹	۲۱/۱

ج) یافته‌های این گزارش نشان می‌دهد که:

- ماده واحد لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور از نکته با اهمیتی که حاکی از سیاست خاص دولت باشد، خالی است. از منظر مقایسه مفاد تبصره‌ها با قانون بودجه سال ۱۳۹۸ دو تغییر قابل ذکر است: عقب‌نشینی دولت از تأدیه بدهی‌های خود به سازمان تأمین اجتماعی و رها کردن اصرار بر تفکیک سهم درمان سازمان تأمین اجتماعی از بخش بیمه‌ای آن؛

- سیاست کلی حوزه رفاه اجتماعی، از جهت‌گیری ایجابی مشخصی برخوردار نیست و دولت تنها کوشیده است تا آنچه پیش از این در قالب یارانه‌های غیرمستقیم ارائه می‌کرد، به صورت مصرح و در قالب ارقام نمایش دهد، بدون آنکه بخواهد تغییری در آن لحاظ کند؛

- همچنان نشانی از توجه دولت به ابرچالش مهم حوزه رفاه اجتماعی (ناپایداری صندوق‌های بازنشستگی) وجود ندارد و نه تنها برنامه‌ای برای کاهش بدهی‌های خود به صندوق در آستانه بحران تأمین اجتماعی ارائه نکرده است، بلکه با افزوده شدن تعهدات جاری دولت در سال بعد به بدهی‌های پیشین آن، میزان کل این بدهی را سنگین‌تر خواهد کرد. این در حالی است که در سند اصلاح ساختار بودجه، تأکیدات زیادی صورت گرفته و نقشه راه ارائه شده است. در سند مذکور، تأدیه ۳۰ درصد از مطالبات تأمین اجتماعی هدفگذاری شده است و از این منظر، لایحه با سند مذکور منطبق نیست.

مقدمه

ارتباط تنگاتنگ حوزه رفاه و تأمین اجتماعی با زندگی مردم، اهمیت تحلیل درباره تغییر سیاست‌های دولت در این زمینه را افزایش می‌دهد. این موضوع در شرایط خاص اجتماعی و اقتصادی کنونی نمود بارزتری یافته و تغییرات در این حوزه واجد تأثیرات بیشتری خواهد بود. از این رو رصد اعتبارات مندرج در لایحه بودجه و کوشش برای فهم راهبردهای دولت در این حوزه از خلال تغییرات برنامه‌ای و اعتباراتی اهمیت درخور توجهی دارد.

در این گزارش کوشش می‌شود تا ابتدا تصویری کلی از حوزه رفاه و تأمین اجتماعی ارائه شده و سپس به بررسی وضعیت اعتبارات هر یک از دستگاه‌های فعال در این حوزه بپردازیم.

۱. بررسی اعتبارات امور رفاه اجتماعی

در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای «امور رفاه اجتماعی» ۱۳۶۵ هزار میلیارد ریال است که سهم فصل بیمه‌های اجتماعی از آن، معادل ۳۷۷/۹ هزار میلیارد ریال (۲۷/۷ درصد)، فصل حمایتی معادل ۹۴۷/۲ هزار میلیارد ریال (۶۹/۳ درصد)، فصل امداد و نجات معادل ۱۳/۵ هزار میلیارد ریال (۱ درصد)، توانبخشی معادل ۲۷/۱ هزار میلیارد ریال (۱/۹۸ درصد) و در نهایت تحقیق و توسعه در امور رفاه اجتماعی معادل ۰/۲ هزار میلیارد ریال در نظر گرفته شده است.^۱ بدین ترتیب دو فصل مذکور به تنهایی بیش از ۹۷ درصد منابع امور رفاه را پوشش داده‌اند.

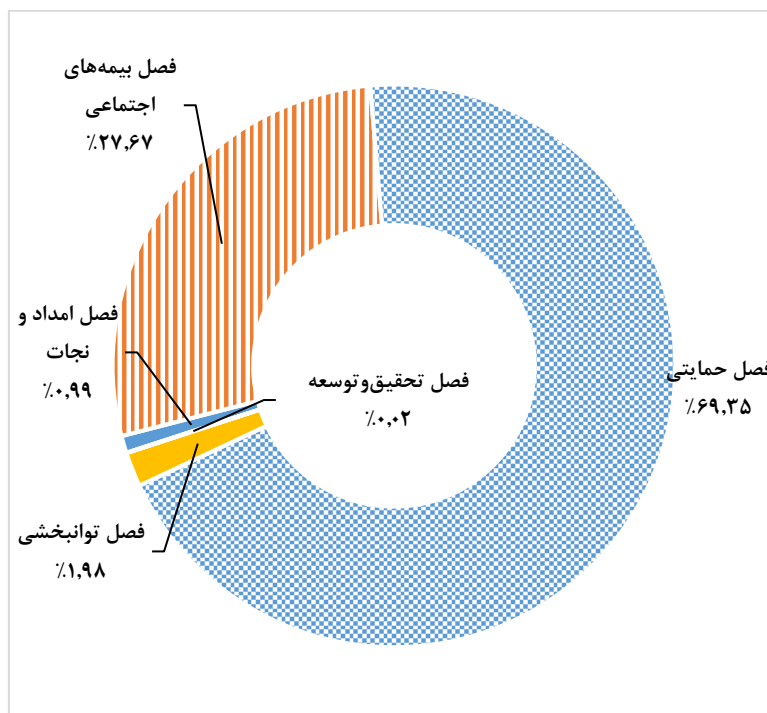
اعتبارات امور رفاه اجتماعی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ در مقایسه با قانون سال ۱۳۹۸ با رشدی معادل ۲۰/۰۲ درصد روبه‌رو بوده است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که این افزایش، در حدود مقادیر چند سال گذشته بوده به طوری که این رشد در قانون بودجه سال ۱۳۹۶، ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ به ترتیب در حدود ۱۹، ۲۲ و ۲۵/۳ درصد بوده است.

از سوی دیگر امور رفاه اجتماعی با سهم حدود ۳۰/۳ درصدی بزرگ‌ترین بخش امور ده‌گانه را تشکیل داده است و پس از آن امور آموزش و پرورش با ۲۰ درصد و امور دفاعی و امنیتی و امور سلامت هر دو با ۱۶ درصد قرار دارند. بدین ترتیب چهار امر رفاه اجتماعی، آموزش، دفاع و سلامت در مجموع بیش از چهارپنجم از کل اعتبارات امور ده‌گانه را به خود اختصاص داده‌اند.

۱. از میان اعتبارات فوق، ۲۲/۰۷ هزار میلیارد ریال آن اعتبارات اختصاصی است که در فصل‌های زیرمجموعه این امور (بیمه‌های اجتماعی معادل ۱۰/۵ هزار میلیارد ریال، امداد و نجات معادل ۱۱/۷ هزار میلیارد ریال، حمایتی معادل ۵/۹۵ هزار میلیارد ریال، توانبخشی معادل ۱۲/۹ هزار میلیارد ریال و در نهایت تحقیق و توسعه در امور رفاه اجتماعی معادل ۹ میلیارد ریال) در نظر گرفته شده است.

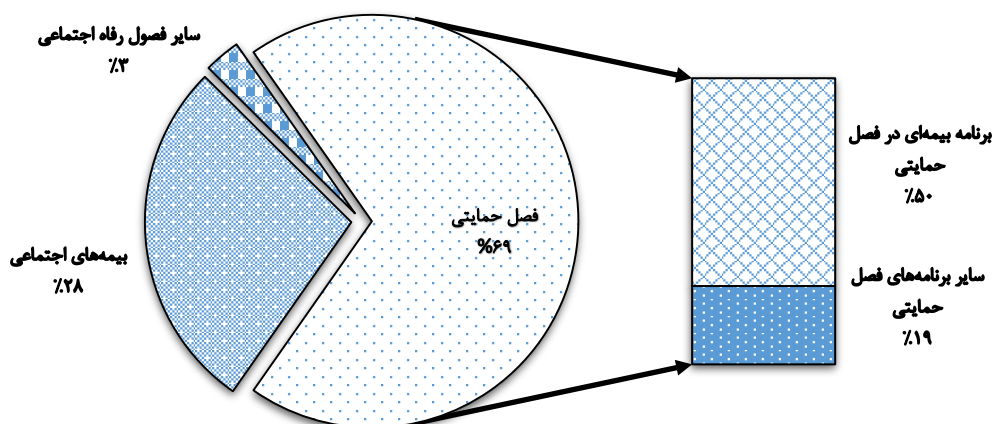

نمودار ۱. سهم هر یک از فصول از اعتبارات امور رفاه اجتماعی

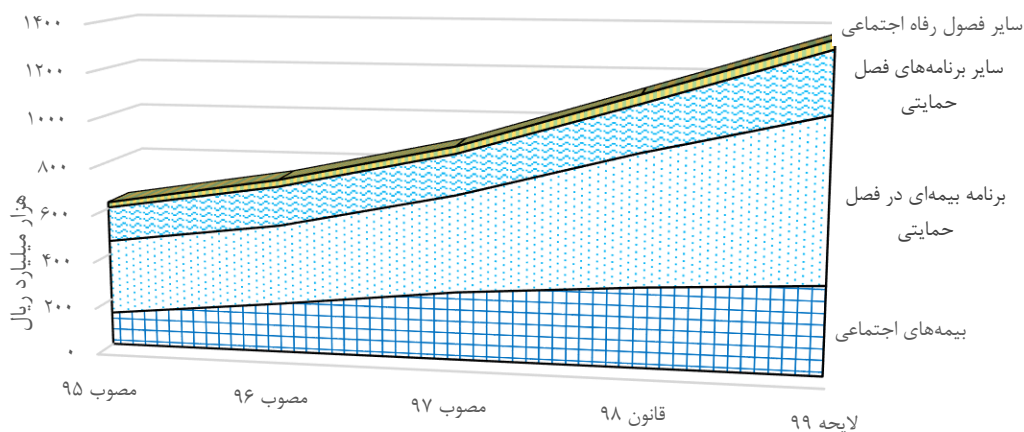
اگرچه تفکیک فصول مرتبط با امور رفاه اجتماعی، حاکی از چیرگی رویکرد حمایتی در بودجه این امور است، اما بررسی دقیق‌تر این موضوع حاکی از واقعیت دیگری است که در ادامه به آن اشاره خواهیم کرد. با تمرکز بر اعتبارات امور رفاهی، می‌توان حوزه بیمه‌های اجتماعی را از سایر مقولات این امور تفکیک کرد. همان‌طور که نمودار زیر نشان می‌دهد درحالی‌که حدود ۲۸ درصد از اعتبارات امور رفاه اجتماعی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹، ذیل فصل بیمه‌های اجتماعی گنجانده شده است، سهم واقعی بیمه‌های اجتماعی فراتر از میزان مذکور است؛ برای نمونه از میان اعتبارات اختصاص یافته به فصل حمایتی (بزرگ‌ترین فصل امور رفاه اجتماعی)، حدود ۵۰ واحد درصد برای دو برنامه کمک دولت به پرداخت مستمری بازنشستگان صندوق‌های کشوری و لشکری منظور شده است و این درحالی است که دو برنامه فوق اساساً ماهیت بیمه‌ای دارند نه حمایتی. با همین استدلال بخش حمایتی را می‌توان به دو بخش، شامل برنامه‌های بیمه‌ای و سایر برنامه‌ها تقسیم کرد. این دو بخش به ترتیب ۵۰ و ۱۹ درصد از کل اعتبارات امور رفاه اجتماعی را به خود اختصاص داده‌اند. بنابراین اعتبارات حوزه بیمه‌ای در مجموع، ۷۸ درصد از کل اعتبارات امور رفاه اجتماعی را تشکیل می‌دهند.

نمودار ۲. ترکیب اجزای مختلف امور رفاه اجتماعی

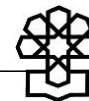

بر همین اساس می‌توان روند اعتبارات حوزه بیمه‌ای را طی سال‌های گذشته از فصول بیمه اجتماعی و حمایتی استخراج کرد و آن را مشخص کرد. این روند در نمودار زیر به تصویر کشیده شده است.

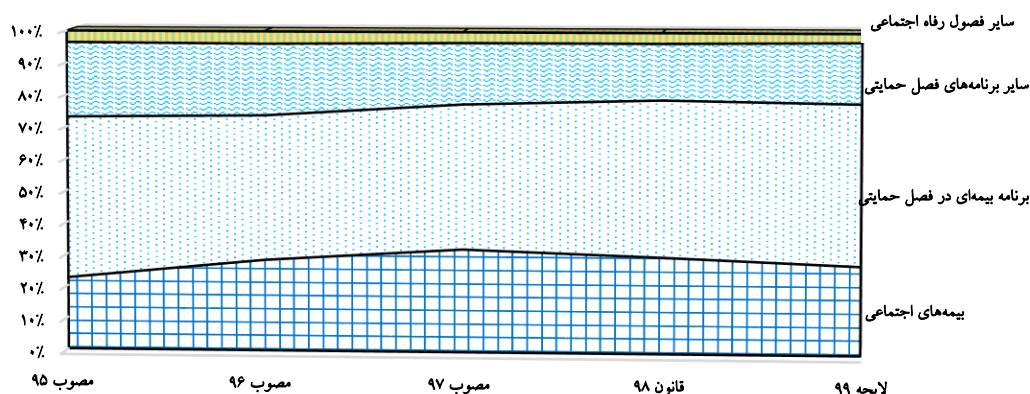
نمودار ۳. روند اعتبارات مصوب فصول در امور رفاه اجتماعی طی سال‌های ۱۳۹۵-۱۳۹۹

همچنین در نمودار زیر روند سهم برنامه‌های بیمه‌ای و حمایتی از اعتبارات امور رفاه اجتماعی ارائه شده و همان‌طور که مشاهده می‌شود سهم برنامه‌های بیمه‌ای در فصل حمایتی افزایش و سایر برنامه‌های این فصل وزن کمتری یافته‌اند.

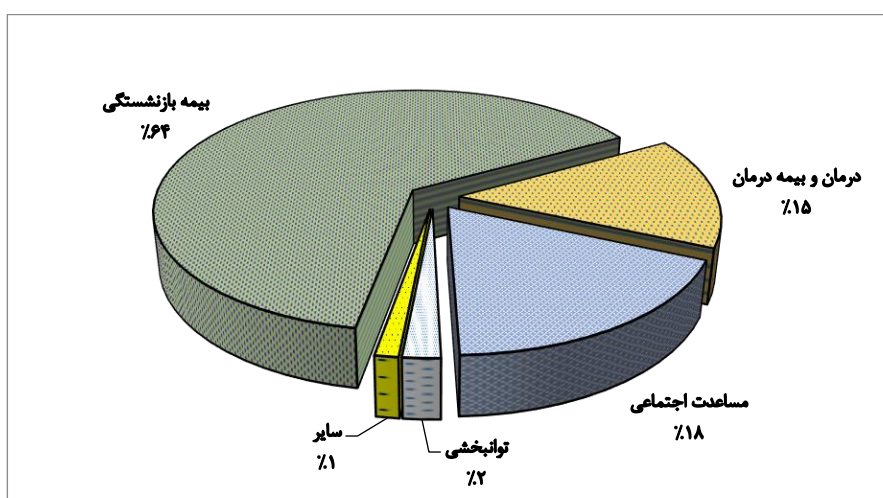

نمودار ۴. روند سهم اجزای مختلف امور رفاه اجتماعی

حال اگر سطح واکاوی را ژرف‌تر کرده و به جای تکیه بر عنوان فصل و حتی برنامه‌ها، به محتوای برنامه‌ها و فعالیت‌های ذیل آن توجه کنیم و آنگاه براساس نوع خدمات ارائه شده به بازآرایی تفکیک اعتبارات حوزه رفاه اجتماعی بپردازیم، درخواستیم یافت که خدمات مذکور شامل خدمات بازنشستگی، مساعدت اجتماعی، درمان، توانبخشی و سایر خدمات با اعتبار اندک (همچون آموزش، پژوهش، راهبری و سیاستگذاری و امور فرهنگی-رفاهی) خواهند بود. همان‌طور که در نمودار مشاهده می‌شود بیمه بازنشستگی با اعتباری حدود ۷۸۴ هزار میلیارد ریال، نزدیک به دوسوم از کل اعتبارات امور رفاهی را به خود اختصاص داده است و مساعدت اجتماعی (نقدی و غیرنقدی) حدود ۱۸ درصد از اعتبارات امور رفاه اجتماعی را تشکیل می‌دهد.

نمودار ۵. تفکیک اعتبارات امور رفاه اجتماعی، برحسب خدمات ارائه شده

بدین ترتیب مهم‌ترین ویژگی بودجه امور رفاه اجتماعی، افزایش روزافزون سهم و میزان بودجه بیمه‌ای است که این موضوع نیز نه ناشی از گسترش پوشش بیمه اجتماعی، بلکه به دلیل وابستگی قابل توجه دو صندوق کشوری و لشکری به بودجه دولت و از آن سو تمایل دولت برای گنجانیدن اعتبارات مذکور در بخش امور رفاه اجتماعی است.

۱-۱. بررسی اعتبارات برنامه‌های فصل بیمه‌های اجتماعی

فصل بیمه‌های اجتماعی از برنامه‌های متعددی تشکیل شده است که در جدول ۳ اعتبارات آنها در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۳۹۸ ارائه شده است.

جدول ۳. مقایسه اعتبارات فصل بیمه‌های اجتماعی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ با قانون بودجه سال ۱۳۹۸

(میلیون ریال)

کد برنامه	عنوان	قانون بودجه سال ۱۳۹۸	لایحه بودجه سال ۱۳۹۹	درصد تغییر
۱۹۰۲۰۰۱۰۰۰	توسعه خدمات بیمه‌ای	۸۳,۴۳۶,۲۹۲	۱۰۴,۲۵۳,۴۸۶	۲۴/۹
۱۹۰۲۰۰۲۰۰۰	توسعه خدمات بیمه‌ای ایثارگران	۳۰,۰۰۰,۰۰۰	۳۳,۰۰۰,۰۰۰	۱۰/۰
۱۹۰۲۰۰۷۰۰۰	توسعه خدمات بیمه‌ای نیروهای مسلح	۶۰,۱۸۹,۲۹۰	۷۱,۲۰۰,۰۰۰	۱۸/۳
۱۹۰۲۰۱۴۰۰۰	توسعه خدمات بیمه درمان نیروهای مسلح	۳۶,۰۰۰,۰۰۰	۴۱,۰۰۰,۰۰۰	۱۳/۹
۱۹۰۲۰۱۵۰۰۰	توسعه خدمات بیمه درمان	۱۱۸,۱۳۵,۵۹۲	۱۲۸,۳۹۱,۸۹۵	۸/۷
۱۹۰۲۰۲۳۰۰۰	برنامه راهبری بیمه سلامت	۵۰,۰۰۰	۵۴,۰۰۰	۸/۰
	جمع کل فصل بیمه‌های اجتماعی	۳۲۷,۸۱۱,۱۷۴	۳۷۷,۸۹۹,۳۸۱	۱۵/۳

فصل بیمه‌های اجتماعی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور، با اعتباری معادل ۳۷۷/۹ هزار میلیارد ریال، حدود ۲۷/۷ درصد از اعتبارات امور رفاه اجتماعی را به خود اختصاص داده است؛ برنامه‌های رفاهی ذیل این فصل به طور کلی به دو بخش بیمه پایه اجتماعی و بیمه پایه سلامت قابل تقسیم است که از این میان امور مربوط به بیمه سلامت، حدود ۵۳/۲ درصد از مجموع اعتبارات فصل بیمه‌های اجتماعی را به خود اختصاص داده که نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ (با ۵۵/۱ درصد) حدود دو واحد درصد کمتر بوده است.

کدگذاری جدید و تغییر در عناوین برنامه‌ها، بررسی دقیق‌تر تغییرات را ممتنع کرده است؛ با این حال به طور کلی، همان‌طور که داده‌های جدول فوق نیز مشاهده می‌شود، اعتبارات این فصل در مقایسه با سال گذشته با رشد ۱۵/۳ درصدی همراه بوده که این افزایش بیشتر مربوط به توسعه خدمات بیمه‌ای (با ۲۴/۹ درصد) و نیز توسعه خدمات بیمه‌ای نیروهای مسلح (با ۱۸/۳ درصد) بوده است.

۱-۲. بررسی اعتبارات برنامه‌های فصل حمایتی

فصل حمایتی که بزرگ‌ترین فصل از امور رفاه اجتماعی را به خود اختصاص می‌دهد از برنامه‌های زیر تشکیل یافته است.

جدول ۴. مقایسه اعتبارات فصل حمایتی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ با قانون بودجه سال ۱۳۹۸

(میلیون ریال)

کد برنامه	عنوان	قانون بودجه سال ۱۳۹۸	لایحه بودجه سال ۱۳۹۹	درصد تغییر
۱۹۰۳۰۱۰۰۰	توسعه خدمات حمایتی*	۴۳۶,۸۴۶,۸۹۱	۵۴۱,۶۶۰,۲۵۴	۲۴/۰
۱۹۰۳۰۰۳۰۰۰	پیشگیری از سوء مصرف موادمخدر و روانگردان	۹۴۳,۴۴۴	۹۳۶,۳۲۹	-۰/۸
۱۹۰۳۰۰۵۰۰۰	حمایت از فرهنگیان	۳۳۰,۰۰۰	۲۰۰,۰۰۰	۳/۴
۱۹۰۳۰۰۸۰۰۰	ارائه خدمات اجتماعی، فرهنگی، ورزشی به ایثارگران*	۷,۲۶۹,۰۰۰	۷,۴۸۳,۰۰۰	۲/۹
۱۹۰۳۰۲۲۰۰۰	برنامه حمایت‌های اجتماعی	۴۲۵,۰۰۰	۵۸۰,۰۰۰	۳۶/۵
۱۹۰۳۰۲۴۰۰۰	کاهش عرضه موادمخدر و روانگردان	۶۲۹,۰۳۶	۶۲۸,۸۸۵	۰/۰
۱۹۰۳۰۲۵۰۰۰	توسعه خدمات حمایتی نیروهای مسلح	۲۰۰,۰۱۰,۷۱۰	۲۴۲,۸۶۶,۰۰۰	۲۱/۴
۱۹۰۳۰۳۲۰۰۰	برنامه ارائه خدمات اجتماعی، فرهنگی، ورزشی به ایثارگران جهاد کشاورزی	۵۸,۱۵۲	۵۸,۶۴۰	۰/۸
۱۹۰۳۰۳۵۰۰۰	توسعه خدمات حمایتی بیماران خاص	۶,۸۷۴,۴۰۸	۷,۴۹۳,۱۰۵	۹/۰
۱۹۰۳۰۴۴۰۰۰	توسعه خدمات بازتوانی معنادان	۴۱۲,۰۰۰	۴۲۵,۷۷۱	۳/۳
۱۹۰۳۰۴۵۰۰۰	توسعه خدمات حمایتی ایثارگران*	۱۰۱,۲۱۶,۰۰۰	۱۴۲,۳۳۷,۹۶۱	۴۰/۶
۱۹۰۳۰۴۶۰۰۰	توسعه خدمات فرهنگی و اجتماعی جامعه کار و تولید	۱,۱۲۱,۷۶۱	۱,۱۸۴,۴۱۵	۵/۶
۱۹۰۳۰۴۷۰۰۰	برنامه توسعه خدمات فرهنگی و اجتماعی نیروی کار	۱۶,۰۰۰	۱۶,۰۰۰	۰/۰
۱۹۰۳۰۵۰۰۰۰	حمایت از امور رفاهی و اجتماعی نویسندگان، هنرمندان و روزنامه‌نگاران	۱,۰۰۲,۴۰۰	۱,۳۴۷,۱۳۰	۳۴/۴
۱۹۰۳۰۵۱۰۰۰	برنامه توسعه خدمات حمایتی	۲۵,۰۰۰	۲۰,۰۰۰	-۲۰/۰
	جمع اعتبارات فصل حمایتی	۷۵۷,۱۷۹,۸۰۲	۹۴۷,۲۳۷,۴۹۰	۲۵/۱

* شامل اعتبارات مربوط به درآمد اختصاصی است.

همان‌گونه که مشاهده می‌شود دولت تلاش کرده است تا خدمات متفاوت و بسیار ناهمگونی را در بخش حمایتی قرار دهد؛ به نحوی که از خدمات بیمه‌ای گرفته تا خدمات فرهنگی رفاهی در این بخش قرار گرفته است و به نوعی عبارت «سایر برنامه‌های رفاه اجتماعی» عنوان پسندیده‌تری برای این فصل محسوب می‌شود.

به‌طور کلی اعتبارات فصل حمایتی (فارغ از محتوای ناهمگون آن) در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۳۹۸ افزایش ۲۵/۴ درصدی داشته است. نگاهی به برنامه‌های این فصل نشان می‌دهد که نزدیک به ۷۳ درصد از اعتبارات این فصل مربوط به کمک دولت به صندوق‌های کشوری و لشکری (برای پرداخت حقوق و مزایای مختلف مربوط به بازنشستگان، وظیفه‌بگیران و مستمری‌بگیران) بوده است. لذا بخش زیادی از افزایش ۲۵ درصد

اعتبارات این فصل ناشی از افزایش حدود ۲۴ درصدی کمک به صندوق لشکری و کشوری بوده است. برنامه دیگری که سهم در خور توجهی در این افزایش داشته است برنامه «توسعه خدمات حمایتی ایثارگران» بوده است که ۴۰ درصد رشد داشته است و از ۱۰۱ هزار میلیارد ریال به ۱۴۲ هزار میلیارد ریال افزایش یافته است. سایر برنامه‌هایی که در این فصل اتفاقاً به گروه‌های آسیب‌پذیر تعلق داشته‌اند، با رشد اندک یا کاهش روبه‌رو بوده‌اند.

در مجموع فصل حمایتی با ناهمگونی برنامه‌ها از یک‌سو و ازسوی دیگر با رشد نامتوازن بخش‌های مختلف آن روبه‌روست و بر این اساس به‌نظر می‌رسد با توجه به اینکه بخش‌های مربوط به بیمه کارکنان دولت افزایش‌گریزناپذیری داشته است، از اعتبارات برنامه‌هایی که سمت و سوی فرهنگی تری داشته، کاسته شده و یا با افزایش اندک همراه شده است.

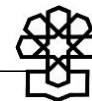
۲. نگاهی به تبصره‌های ماده واحد لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور

بررسی تبصره‌های لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ نشان می‌دهد که در حوزه رفاه و تأمین اجتماعی، تغییر محسوسی نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ رخ نداده است. با این حال در زمینه تأدیه بدهی‌های دولت به تأمین اجتماعی، همسان‌سازی حقوق بازنشستگان و سهم درمان سازمان تأمین اجتماعی، سه مورد زیر قابل ذکر است:

۱. در بند «و» تبصره «۲» قانون بودجه سال ۱۳۹۸ راهی برای تأدیه بدهی دولت به صندوق‌های بازنشستگی در نظر گرفته شده بود که در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ حذف شده است. در بند مذکور چهار روش برای تأدیه بدهی مطرح شده بود: «ارائه حق‌الامتياز و حقوق مالکانه»، «تأمین خوراک و انرژی با قیمت ترجیحی»، «واگذاری طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای مهم در حال اجرا» و «واگذاری خانه‌های سازمانی دولتی».

اولاً بررسی‌ها حاکی از آن است که راه‌های مذکور در عمل محقق نشده است و ثانیاً به‌نظر می‌رسد چنین اراده‌ای در دولت وجود ندارد و اگرچه بند مذکور در سال گذشته و به پیشنهاد کمیسیون تلفیق به لایحه دولت اضافه و تصویب شد، اما از آنجاکه در عمل منوط به اراده و ابتکار دولت در این زمینه بوده است محقق نشده است. در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ نیز عدم تکرار بند مذکور حاکی از بی‌رغبتی دولت به حل این موضوع است؛ به‌ویژه آنکه در سال‌های اخیر خود دولت برای تأمین منابع ضروری نیز با تنگنای مالی اساسی روبه‌روست.

در کنار بند مورد بحث، جزء «۱-۲» بند «و» تبصره «۵» قانون بودجه سال ۱۳۹۸ نیز که بر اولویت تأدیه بدهی تأمین اجتماعی تأکید داشت، در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ حذف شده است و ازسوی دیگر مبلغ مندرج در جزء «۱» نیز از ۵۰ هزار میلیارد ریال به ۲۰ هزار میلیارد ریال کاهش یافته است؛

در حالی که در چارچوب اصلاح ساختاری بودجه و نقشه راه برنامه‌های مالیات و تأمین اجتماعی، به‌صراحت تأدیه ۳۰ درصدی مطالبات تأمین اجتماعی برای سال ۱۳۹۹ هدفگذاری شده است که بنا به آن، حداقل باید ۳۰۰ هزار میلیارد ریال به موضوع مذکور اختصاص می‌یافت. بدین ترتیب با وجود اهمیت عملی و قانونی تأدیه بدهی دولت به تأمین اجتماعی (و ممانعت از تعمیق کسری نقدینگی و ورشکستگی این صندوق)، به‌نظر می‌رسد تا زمانی که اراده‌ای از سوی دولت برای این موضوع وجود ندارد، تعبیه ظرفیت‌های قانونی و حتی الزام در این زمینه نیز تأثیر چندانی بر تحقق این امر نداشته و اقدامی بی‌فایده خواهد بود. با این حال مورد زیر پیشنهاد می‌شود:

تبصره «۵» بند «و» جزء «۲»

۲. دولت مکلف است در راستای اجرای ماده (۱۲) قانون برنامه ششم توسعه، تا ۳۰ درصد از مطالبات حسابرسی شده و قطعی سازمان تأمین اجتماعی تا پایان سال ۱۳۹۷ را از طریق تهاتر بدهی‌های این سازمان به بانک‌ها با مطالبات بانک مرکزی از بانک‌های مذکور تسویه نماید.

۱-۲. در صورت عدم کفایت تهاتر در این زمینه، مابقی مبلغ مذکور از طریق واگذاری سهام و حق بهره‌برداری معادن متعلق به دولت، حق مالکیت دولت در بخش ارتباطات و فناوری اطلاعات، بهره مالکانه و حق بهره‌برداری و مدیریت دولت در شرکت‌ها، بنگاه‌ها و مؤسسات دولتی و واگذاری پروژه‌ها و طرح‌های سرمایه‌گذاری متعلق به دولت و شرکت‌های دولتی قابل واگذاری خواهد بود.

۳. در بند «ج» تبصره «۱۲» قانون بودجه سال ۱۳۹۸ برای متناسب‌سازی حقوق بازنشستگان ۴۰ هزار میلیارد ریال پیش‌بینی و مقرر شده بود که در متناسب‌سازی اولویت به بازنشستگانی داده شود که کمتر از ۲۵ میلیون ریال مستمری دریافت می‌کنند. در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ اعتبار متناسب‌سازی همچنان ۴۰ هزار میلیارد ریال پیش‌بینی شده است، اما اولویت برای بازنشستگانی است که حقوق آنان کمتر از ۳۰ میلیون ریال باشد.

دو نکته در این زمینه قابل بحث است:

نکته اول اینکه، براساس آنچه صندوق بازنشستگی کشوری در وب‌سایت رسمی خود اعلام کرده است، پس از اعمال افزایش‌های مندرج در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ (افزایش حقوق و همسان‌سازی)، میانگین حقوق حدود یک میلیون و ۱۸۶ هزار و ۴۵۴ نفر معادل ۸۳,۱۹ درصد جمعیت بازنشستگان کشوری به ۲۶,۹۲۹,۹۶۴ ریال افزایش یافته است. بدین ترتیب افراد مذکور همگی واجد مستمری کمتر از ۳۰ میلیون ریال (مورد تأکید در بودجه سال ۱۳۹۹) هستند. با این حال در صورتی که مستمری بازنشستگان نیز همانند شاغلان ۱۵ درصد افزایش یابد، میانگین مذکور از حد تعیین شده برای متناسب‌سازی فراتر خواهد بود. بنابراین عدد منظور شده برای متناسب‌سازی در واقع به ترمیم جدیدی برای حقوق بازنشستگان منتهی نخواهد شد، بلکه بخشی از هزینه‌های پایدار ناشی از ترمیم حقوق سال

گذشته را جبران خواهد کرد. به‌ویژه آنکه اعتبار در نظر گرفته شده برای صندوق بازنشستگی کشوری در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ گرچه می‌تواند پاسخگوی افزایش ۱۵ درصدی دستمزد مستمری‌بگیران باشد، اما در صورت اضافه شدن بازنشستگان جدید، اعتبار مذکور پاسخگو نخواهد بود. با احتساب ۲۶ هزار میلیارد ریال (از مجموع ۴۰ هزار میلیارد ریال اعتبار اختصاص یافته به این امر برای دو صندوق کشوری و لشکری) به صندوق کشوری، به‌نظر می‌رسد حدود ۴۰ تا ۵۰ هزار نفر بازنشسته جدید را پوشش خواهد داد.

نکته دوم آن است که همچنان در لایحه بودجه متناسب‌سازی محدود به حقوق بازنشستگان تحت پوشش صندوق بازنشستگی کشوری و لشکری است و آن دسته از بازنشستگان دولت که تحت پوشش سازمان تأمین اجتماعی قرار دارند، از این موضوع بی‌بهره مانده‌اند. این موضوع از دو منظر قابل بررسی است: تبعیض دولت در جایگاه کارفرما و پیامدهای آن و آثار افزودن متناسب‌سازی بازنشستگان دولت در سازمان تأمین اجتماعی بر صندوق مذکور.

ورود دولت به امر متناسب‌سازی را از دو جایگاه می‌توان مفروض دانست: یکی از جایگاه حاکمیتی و دیگری از جایگاه کارفرمایی. اگر این اقدام از جایگاه حاکمیتی صورت گرفته، لازم بود که از فراگیری بیشتری برخوردار شده و همه بازنشستگان را (فارغ از نوع صندوق و کارفرمایشان) دربرگیرد؛ اما چنین امری رخ نداده است و این موضوع در وهله اول بیانگر تبعیض میان بازنشستگان از سوی دولت (در جایگاه حاکمیتی آن) است. بر این اساس، حدود نیمی از کل بازنشستگان کشور که کارفرمایی بجز دولت دارند، از متناسب‌سازی محروم مانده‌اند.

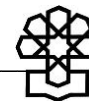
اختصاص اعتبار همسان‌سازی صرفاً به صندوق‌های کشوری و لشکری حاکی از آن است که مداخله دولت از جایگاه کارفرمایی آن بوده است؛ در این صورت با هیچ توجیهی نمی‌توان بی‌توجهی به کارکنان بازنشسته دولت که تحت پوشش تأمین اجتماعی هستند را از این اعتبار محروم گرداند.

رجوع به ماده (۳۰) قانون برنامه ششم توسعه نیز نشان می‌دهد که قانونگذار به دنبال پوشش کل کارکنان دولت اعم از کشوری و لشکری بوده است:

ماده (۳۰)

دولت مکلف است بررسی‌های لازم جهت برقراری عدالت در نظام پرداخت، رفع تبعیض و متناسب‌سازی دریافت‌ها و برخورداری از امکانات شاغلین، بازنشستگان و مستمری‌بگیران کشوری و لشکری سنوات مختلف را انجام دهد.

بنابراین همان‌طور که از متن قانون مشخص است، تأکید قانونگذار بر «بازنشستگان و مستمری‌بگیران کشوری و لشکری» است، نه صندوق‌های کشوری و لشکری. بنابراین لازم است این اقدام در مورد بازنشستگان کشوری تحت پوشش سازمان تأمین اجتماعی نیز صورت گیرد. با این حال، از منظر پیامدهای این موضوع برای سازمان تأمین اجتماعی نیز لازم است نکاتی بیان شود:

اعتبار مربوط به ترمیم حقوق بازنشستگان، صرفاً برای یک‌سال در نظر گرفته می‌شود، در صورتی که در سال‌های بعد، میزان حقوق ترمیمی ناشی از متناسب‌سازی به‌عنوان بخشی از مستمری فرد در نظر گرفته شده و حتی با افزایش میزان مستمری فرد، هزینه جبرانی مذکور نیز افزایش خواهد یافت؛ درحالی که ممکن است دولت در سال‌های آتی، اعتبار مورد اشاره را در بودجه سنواتی لحاظ نکند. در این صورت با توجه به انتظارات به‌وجودآمده برای بازنشستگان دولت (در صندوق تأمین اجتماعی) سازمان مذکور، ناچار به افزایش نسبی مستمری بازنشستگان مذکور از محل منابع سایر اعضای صندوق خواهد بود که طبیعتاً چنین اقدامی غیرعادلانه خواهد بود.

۴. در بند «و» تبصره «۷» قانون بودجه سال ۱۳۹۸ سازمان تأمین اجتماعی ملزم شده بود که تمامی سهم درمان را در حساب جداگانه‌ای نزد این سازمان با عنوان بیمه درمان تأمین اجتماعی متمرکز و مطابق قانون هزینه کند. در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ بند مذکور حذف و این تکلیف از سازمان تأمین اجتماعی برداشته شده است.

اگر به سیر تاریخی این بند بنگریم؛ در قانون بودجه سال ۱۳۹۷، نظر دولت بر تمرکز هزینه سهم درمان تأمین اجتماعی در حسابی در خزانه بود، در سال ۱۳۹۸ این موضوع (در کمیسیون تلفیق) به حسابی نزد سازمان تأمین اجتماعی تغییر کرد و اکنون موضوع جداسازی حساب‌های درمان و بیمه‌ای، از لایحه بودجه سال بعد حذف شده است. آنچه در این میان مبهم به‌نظر می‌رسد آن است که اگر هدف دولت در دو سال گذشته، شفافیت در حساب‌های درمان سازمان تأمین اجتماعی بوده است، با چه استدلالی اینک به حذف این بند روی آورده است؟

بر این اساس مورد زیر (تکرار قانون بودجه سال ۱۳۹۸) پیشنهاد می‌شود:

سازمان تأمین اجتماعی مکلف است تمامی سهم قانونی درمان بیمه‌شدگان را در حساب جداگانه‌ای نزد این سازمان با عنوان بیمه درمان تأمین اجتماعی متمرکز و مطابق قانون هزینه کند (در جدول پیوست ۱ تبصره‌های مرتبط با حوزه رفاه و تأمین اجتماعی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ با قانون بودجه سال ۱۳۹۸ مقایسه شده است.)

۳. بررسی اعتبارات دستگاه‌های اجرایی فعال در حوزه بیمه‌های اجتماعی و حمایتی

دستگاه‌های اجرایی فعال در حوزه رفاه و تأمین اجتماعی عبارتند از: صندوق بازنشستگی کشوری، سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح، صندوق تأمین اجتماعی، صندوق بازنشستگی کارکنان وزارت اطلاعات، بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر، سازمان بیمه سلامت ایران، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان بهزیستی کشور، کمیته امداد امام خمینی (ره)، بنیاد شهید و امور ایثارگران، سازمان تبلیغات اسلامی و مرکز خدمات حوزه‌های علمیه. دو دستگاه آخر صرفاً در بخش مربوط به بیمه‌های خاص

هنرمندان و روحانیون) مورد بررسی قرار خواهد گرفت. در جدول ۵ اعتبارات کلی دستگاه‌های اجرایی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ با قانون بودجه سال ۱۳۹۸ مقایسه شده است.

جدول ۵. اعتبارات دستگاه‌های اجرایی حوزه رفاه و تأمین اجتماعی

(میلیون ریال)

شماره دستگاه	عنوان	قانون سال ۱۳۹۸	لایحه سال ۱۳۹۹	درصد تغییر
۱۵۴۰۰۰	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	۲۰.۲۴۲.۴۲۹	۲۱.۶۹۱.۳۶۰	۷/۱۶
۱۳۲۵۰۰	سازمان تأمین اجتماعی*	۱۶.۲۳۱.۰۰۰	۱۷.۰۰۰.۰۰۰	۴/۷۴
۱۰۴۰۰۱	صندوق بازنشستگی کشوری	۴۰۵.۳۶۰.۰۰۰	۵۰۷.۷۹۱.۰۰۰	۲۵/۲۷
۱۵۲۰۰۳	صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر	۵.۸۶۵.۴۰۰	۸.۶۷۴.۸۳۰	۴۷/۹۰
۱۱۱۱۲۰	سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح	۲۸۷.۰۰۰.۰۰۰	۳۴۴.۳۶۶.۰۰۰	۱۹/۹۹
۱۰۲۱۰۷	وزارت اطلاعات - صندوق بازنشستگی	۷.۷۰۳.۵۶۷	۹.۳۵۹.۱۰۲	۲۱/۴۹
۱۱۴۰۸۹	مرکز خدمات حوزه‌های علمیه - حق بیمه طلاب و روحانیون غیرشاغل	۳.۴۵۶.۰۰۰	۳.۹۵۶.۰۰۰	۱۴/۴۷
۱۳۱۵۰۰	سازمان بهزیستی کشور	۲۹.۲۶۱.۷۵۰	۳۱.۲۱۱.۶۱۳	۶/۶۶
۱۳۱۵۱۰	سازمان بهزیستی کشور - اجرای قانون حمایت از معلولین**	۱۱.۰۰۰.۰۰۰	۱۳.۰۰۰.۰۰۰	۱۸/۱۸
۱۳۱۶۰۰	بنیاد شهید و امور ایثارگران*	۱۳۹.۳۷۱.۰۰۰	۱۸۴.۲۷۱.۹۶۱	۳۲/۲۲
۱۲۹۶۰۰	کمیته امداد امام خمینی(ره) - کمک	۴۹.۲۸۷.۴۵۰	۵۰.۷۸۶.۳۵۳	۳/۰۴
۱۳۱۰۰۰	جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران**	۱۷.۷۱۲.۰۰۰	۲۰.۳۳۵.۸۵۰	۱۴/۸۱
۲۶۴۸۰۰	سازمان بیمه سلامت	۱۲۳.۰۲۵.۰۰۰	۱۳۵.۰۰۰.۰۰۰	۹/۷
متفرقه	صندوق بازنشستگی فولاد- کمک به پرداخت مستمری بازنشستگان	۳۱.۰۰۰.۰۰۰	۴۱.۰۰۰.۰۰۰	۳۲/۲
	جمع دستگاه‌های اجرایی حوزه رفاه و تأمین اجتماعی	۱.۱۴۶.۵۱۵.۵۹۶	۱.۳۸۸.۴۴۴.۰۶۹	۲۱/۱

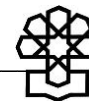
* سهم اعتبارات اختصاصی در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ و لایحه بودجه سال ۱۳۹۹، معادل ۱۰.۰۰۰ میلیون ریال بوده است.

** تمام اعتبارات مذکور در زمره اعتبارات اختصاصی هستند.

+ سهم اعتبارات اختصاصی بنیاد شهید در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹، مبلغ ۲.۷۵۰.۰۰۰ میلیون ریال بوده که در اعتبارات مربوط لحاظ است.

++ مبلغ ۱۵.۲۲۵.۰۰۰ میلیون ریال از اعتبارات جمعیت هلال احمر در بودجه سال ۱۳۹۸، و مبلغ ۱۷.۷۰۰.۰۰۰ میلیون ریال در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ به مربوط به اعتبارات اختصاصی بوده است.

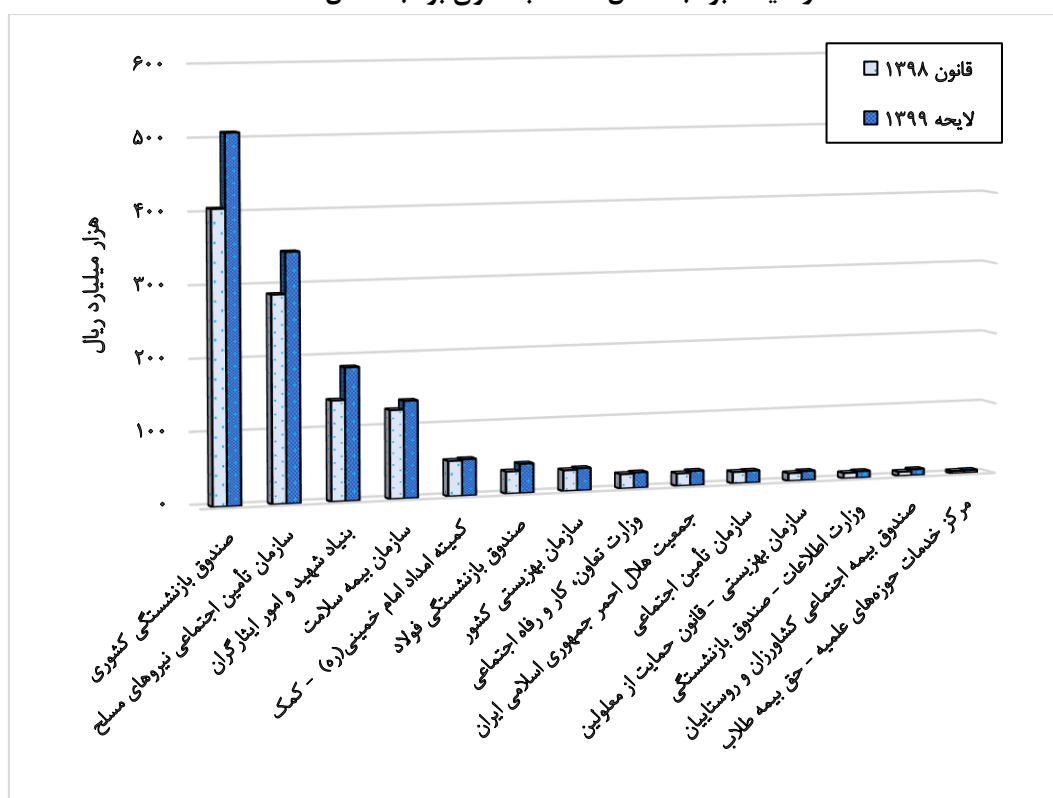
همان‌طور که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، همه دستگاه‌های فعال در حوزه رفاه و تأمین اجتماعی، با رشد اعتبارات در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ روبه‌رو بوده‌اند؛ به نحوی که با میانگین رشد حدود ۲۲ درصدی همراه بوده‌اند. در این میان، اعتبارات صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر (با رشد حدوداً ۴۷/۹ درصدی) بیش از سایر دستگاه‌ها رشد داشته است. این اعتبارات که مربوط به سهم دولت از حق بیمه مشمولان صندوق مذکور بوده است، در مجموع در سال ۱۳۹۹ به میزان واقعی سهم دولت نزدیک‌تر شده است.

پس از آن، بنیاد شهید و امور ایثارگران و همچنین صندوق بازنشستگی فولاد با ۳۲/۲ درصد افزایش، بیشترین میزان افزایش اعتبارات در حوزه رفاه اجتماعی را داشته‌اند؛ اعتبارات بنیاد شهید و امور ایثارگران، از ۱۳۹ هزار میلیارد ریال به ۱۸۴ هزار میلیارد ریال و اعتبارات صندوق بازنشستگی فولاد (در جدول شماره ۹- اعتبارات متفرقه) از ۳۱ هزار میلیارد ریال به ۴۱ هزار میلیارد ریال (شامل ۱ هزار میلیارد ریال سهم‌الشرکه) افزایش یافته است. این در حالی است که دو نهاد حمایتی کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی با حدود ۳ و ۶/۶ درصد کمترین میزان افزایش در میان دستگاه‌های حوزه رفاه اجتماعی را از آن خود کرده‌اند.

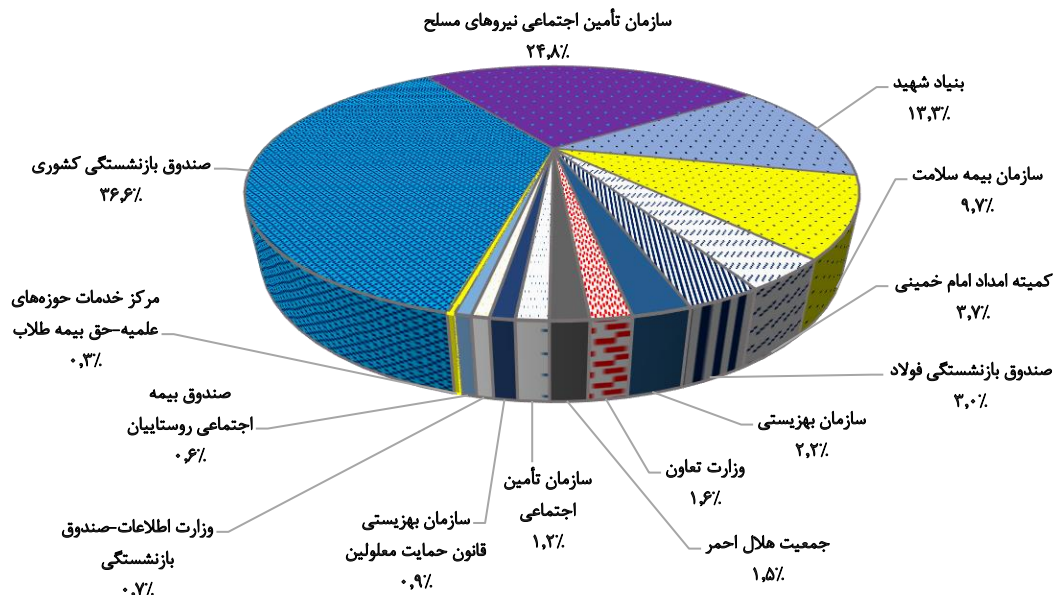
بررسی اعتبارات دستگاه‌های اجرایی فعال در حوزه رفاه و تأمین اجتماعی نشان می‌دهد که بخش بزرگ‌تری از این اعتبارات مختص به صندوق‌های بیمه و بازنشستگی است. این مسئله می‌تواند گویای وابستگی این صندوق‌ها به بودجه عمومی دولت باشد. نمودار زیر علاوه بر بیان این موضوع به افزایش این اعتبارات در دستگاه‌های حوزه بیمه‌های اجتماعی نیز می‌پردازد.

نمودار ۶. مقایسه اعتبارات دستگاه‌های فعال در حوزه رفاه اجتماعی
در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ با قانون بودجه سال ۱۳۹۸

اگر مطابق جدول ۵ اعتبار کل اختصاص یافته به دستگاه‌های مرتبط با حوزه رفاه و تأمین اجتماعی را در مجموع حدود ۱،۳۸۸ هزار میلیارد ریال بدانیم. آن‌گاه سهم هر دستگاه به صورت زیر خواهد بود:

نمودار ۷. سهم دستگاه‌های مرتبط با حوزه رفاه و تأمین اجتماعی از کل اعتبارات این حوزه

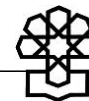

همان‌طور که در نمودار مشخص است صندوق بازنشستگی کشوری و سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح با ۳۶/۶ و ۲۴/۸ درصد بیشترین سهم از منابع مذکور را به خود اختصاص داده‌اند و در مجموع بیش از ۶۱ درصد از کل منابع مذکور را به خود اختصاص داده‌اند؛ بنیاد شهید، سازمان بیمه سلامت و کمیته امداد به ترتیب با ۱۳/۳، ۹/۷ و ۳/۷ درصد در جایگاه‌های بعدی قرار داشته‌اند.

۳-۱. وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ (با کد ۱۵۴۰۰۰)، از اعتبارات متعددی برخوردار شده است که بی‌توجهی به جزئیات ممکن است باعث تصور نادرست درباره مجموع اعتبارات واقعی این وزارتخانه شود. وزارتخانه مذکور از سازمان‌های تابعه و وابسته متعددی برخوردار است که برخی از آنان در لایحه بودجه ذیل عنوان وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، قرار گرفته‌اند و به نظر می‌رسد توجه به میزان اعتبارات مجزای هر یک از بخش‌ها بتواند در زمینه مواجهه با اعتبارات بودجه و تصمیم‌گیری درباره آن، تا حدی روشنگر باشد.

در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی با سه عنوان شامل «وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (شماره دستگاه: ۱۵۴۰۰۰)»، «وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی - شکل‌گیری و توانمندسازی تعاونی‌ها (شماره دستگاه: ۱۵۴۰۰۲)» و «وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی - کمک به اداره

نگهداری و مجموعه‌های تفریحی، ورزشی کارگران (شماره دستگاه: ۱۱۲۵۲۴) آورده شده است. بنابراین بودجه پیش‌بینی شده برای این وزارتخانه را می‌توان مجموعی از سه دستگاه فوق دانست. در جدول زیر خلاصه اعتبارات این سه دستگاه آورده شده و سپس برنامه‌ها و فعالیت‌های هر یک به صورت مجزا آورده شده است.

جدول ۶. اعتبارات هزینه‌ای وزارتخانه تعاون کار و رفاه اجتماعی (میلیون ریال)

شماره دستگاه / برنامه	شرح دستگاه / برنامه	اعتبارات هزینه‌ای در لایحه سال ۱۳۹۹	سهم از کل بودجه وزارت تعاون (درصد)
۱۵۴۰۰۰	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی*	۲۰,۸۹۱,۰۰۰	۹۷
۱۵۴۰۰۲	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی - شکل‌گیری و توانمندسازی تعاونی‌ها	۶۰۰,۰۰۰	۳
۱۱۲۵۲۴	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی - کمک به اداره و نگهداری مجموعه‌های تفریحی، ورزشی کارگران	۳۲,۰۰۰	۰
جمع کل اعتبارات هزینه‌ای وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی		۲۱,۵۲۳,۰۰۰	۱۰۰

* علاوه بر این رقم، برای دستگاه وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی ۸۰۰ میلیارد ریال اعتبار تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در نظر گرفته شده است که در مجموع اعتبارات این دستگاه به حدود ۲۱,۶۹۱ میلیارد ریال می‌رسد.

همان‌طور که مشاهده می‌شود دستگاه وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (کد ۱۵۴۰۰۰) با حدود ۹۷ درصد دریافت‌کننده اصلی این اعتبارات است. همچنین دستگاه وزارت تعاون - شکل‌گیری و توانمندسازی تعاونی‌ها نیز کمتر از ۳ درصد از کل اعتبارات مربوطه را به خود اختصاص داده است. نهایتاً کمک به اداره و نگهداری مجموعه‌های تفریحی، ورزشی کارگران نیز سهم ناچیزی (حدود ۰/۱۵ درصد) از کل اعتبارات هزینه‌ای مرتبط با وزارت تعاون را به خود اختصاص داده است. در جدول زیر برنامه‌های دستگاه وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (کد ۱۵۴۰۰۰) ارائه شده است. همچنین به دلیل تمرکز این گزارش بر حوزه بیمه‌ای، فعالیت‌های ذیل برنامه توسعه خدمات بیمه‌ای نیز آورده شده است.

جدول ۷. اعتبارات هزینه‌ای دستگاه وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی (میلیون ریال)

شماره دستگاه / برنامه	شرح دستگاه / برنامه	اعتبارات هزینه‌ای در لایحه سال ۱۳۹۹	سهم از کل بودجه وزارت تعاون (درصد)
۱۵۴۰۰۰	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	۲۰,۸۹۱,۰۰۰	۱۰۰
۱۹۰۲۰۰۱۰۰۰	توسعه خدمات بیمه‌ای	۱۷,۱۲۱,۰۰۰	۸۲
۱۹۰۲۰۰۱۰۰۶	حق بیمه سهم دولت بیمه پایه اجتماعی قالیبافان، بافندگان و شاغلان صنایع دستی شناسه‌دار	۹,۳۵۹,۹۶۵	۴۵
۱۹۰۲۰۰۱۰۰۷	حق بیمه سهم دولت بیمه پایه اجتماعی باربران	۹۱۶,۷۴۲	۴
۱۹۰۲۰۰۱۰۰۸	حق بیمه سهم دولت بیمه پایه اجتماعی خادمین مساجد	۶۱۵,۵۰۹	۳
۱۹۰۲۰۰۱۰۰۹	حق بیمه سهم دولت بیمه پایه اجتماعی رانندگان	۶,۲۲۸,۷۸۴	۳۰
۱۹۰۳۰۰۱۰۰۰	توسعه خدمات حمایتی	۶۱۷,۲۳۹	۳
۱۹۰۳۰۰۴۶۰۰	توسعه خدمات فرهنگی و اجتماعی جامعه کار و تولید	۴۹۷,۴۱۵	۲
۱۹۰۵۰۰۸۰۰۰	پژوهش‌های کاربردی در حوزه تعاون، کار و رفاه اجتماعی	۱,۸۸۲	۰
۱۳۰۸۰۰۱۰۰۰	تنظیم و نظارت بر روابط کار	۱,۰۷۰,۱۲۷	۵
۱۳۰۸۰۰۲۰۰۰	توسعه کارآفرینی و اشتغال	۸۴۱,۵۱۵	۴
۱۳۰۹۰۰۱۰۰۰	توسعه و توانمندسازی تعاونی‌ها	۷۴۱,۸۲۲	۴

همان‌طور که مشاهده می‌شود از کل اعتبارات هزینه‌ای دستگاه وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، حدود ۸۲ درصد به برنامه توسعه خدمات بیمه‌ای اختصاص یافته که از این میزان نیز ۴۵ واحد درصد برای حق بیمه قالیبافان و بافندگان و همچنین ۳۰ واحد درصد برای حق بیمه رانندگان پیش‌بینی شده است. بدین ترتیب ۷۵ درصد از اعتبارات هزینه‌ای این دستگاه به دو برنامه فوق اختصاص یافته است. دو دستگاه دیگر یعنی شکل‌گیری و توانمندسازی تعاونی‌ها و همچنین کمک به اداره و نگهداری مجموعه‌های ورزشی، تفریحی در مجموع حدود ۳ درصد از اعتبارات مرتبط با وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی را تشکیل می‌دهند که در جدول زیر اعتبارات پیش‌بینی شده برای این دو دستگاه و برنامه‌های تعریف شده ذیل آنها ارائه شده است.

جدول ۸. اعتبارات مربوط به شکل‌گیری تعاونی‌ها و مجموعه‌های تفریحی-ورزشی کارگران

ذیل وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (میلیون ریال)

شماره دستگاه / برنامه	شرح دستگاه / برنامه	اعتبارات هزینه‌ای در لایحه سال ۱۳۹۹
۱۵۴۰۰۲	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی - شکل‌گیری و توانمندسازی تعاونی‌ها	۶۰۰,۰۰۰
۱۳۰۹۰۰۱۰۰۰	توسعه و توانمندسازی تعاونی‌ها	۵۷۴,۷۰۰
۱۹۰۵۰۰۸۰۰۰	پژوهش‌های کاربردی در حوزه تعاون، کار و رفاه اجتماعی	۲۵,۳۰۰
۱۱۲۵۲۴	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی - کمک به اداره و نگهداری مجموعه‌های تفریحی، ورزشی کارگران	۳۲,۰۰۰
۱۷۰۲۰۰۸۰۰۰	گسترش ورزش کارگران	۱۶,۰۰۰
۱۹۰۳۰۴۷۰۰۰	برنامه توسعه خدمات فرهنگی و اجتماعی نیروی کار	۱۶,۰۰۰

همچنین شایان ذکر است با توجه به تمایز میان دستگاه‌های مختلف زیرمجموعه وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و نیز اهمیت کارکردی بالاتر آنان نسبت به خود وزارتخانه، وضعیت هر یک از آنها در ادامه به صورت مجزا بررسی شده و از قرار دادن ذیل این دستگاه خودداری شده است.

۳-۲. صندوق بازنشستگی کشوری

براساس ارقام درج شده در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹، مجموع اعتبارات صندوق بازنشستگی کشوری در لایحه حدود ۲۵/۲۷ درصد نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ افزایش یافته و از ۴۰۵/۳ هزار میلیارد ریال به ۵۰۷/۸ هزار میلیارد ریال رسیده است. در همین ارتباط می‌توان اشاره کرد که صندوق بازنشستگی کشوری براساس آخرین آمار در سال ۱۳۹۸، حدود یک میلیون و ۴۳۰ نفر مستمری‌بگیر و حدود یک میلیون و ۲۰ هزار نفر بیمه‌شده اصلی (شاغل) داشته است. افزایش اعتبارات این صندوق عموماً ناشی از افزایش مستمری پرداخت حقوق و مزایای بازنشستگان این صندوق بوده که به دلیل وابستگی صندوق به بودجه عمومی کشور، به ناچار از سوی دولت به عنوان کمک به صندوق پرداخت می‌شود. مقایسه میان لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ و قانون بودجه سال ۱۳۹۸، حاکی از افزایش درخور توجه در «حق بیمه عمر و حوادث سهم دولت» (حدود ۱۵۶ درصد) است، درحالی که خدمت مذکور در زمره مأموریت صندوق بازنشستگی کشوری تعریف نمی‌شود.

درحالی که در قوانین بودجه سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ ردیفی به عنوان تأدیه بدهی دولت در نظر گرفته شده بود، در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ حذف شده است؛ با توجه به کمک درخور توجه دولت به صندوق بازنشستگی کشوری و لشکری، به نظر می‌رسد اقدام مذکور (حذف ردیف تأدیه بدهی)، منطقی به نظر می‌رسد. با این حال اقدام مذکور سبب جهش حدود ۴۸ درصدی در اعتبار بودجه سال ۱۳۹۹

نسبت به سال ۱۳۹۸ شده است که در واقع اگر تعاریف اسمی مذکور کنار گذارده شود و مبلغ تأدیه بدهی نیز ذیل کمک دولت به صندوق، قلمداد شود، رشد اعتبارات در برنامه مذکور، حدود ۲۹ درصد خواهد بود.

در بررسی اعتبارات ذیل صندوق بازنشستگی کشوری و لشکری، لازم است به این موضوع توجه شود که بسیاری از تفکیک اعتبارات جنبه حسابداری در طرف منابع را دارد و گرنه میزان مصارف مستمری‌ها بسیار بیش از میزان مذکور است و غالب اعتبارات فارغ از عنوان آن، صرف پرداخت مستمری بازنشستگان می‌شود و در چند سال گذشته علاوه بر مجموع اعتبارات مصوب، بودجه دیگری نیز به این امر اختصاص یافته است.

جدول ۹. مقایسه اعتبارات صندوق بازنشستگی کشوری

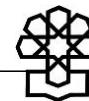
در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ با قانون بودجه سال ۱۳۹۸

(میلیون ریال)

کد دستگاه / برنامه	دستگاه / برنامه	قانون بودجه سال ۱۳۹۸	لایحه بودجه سال ۱۳۹۹	رشد نسبت به سال ۱۳۹۸ (درصد)	سهم از کل اعتبارات دستگاه در لایحه سال ۱۳۹۹ (درصد)
۱۰۴۰۰۱	صندوق بازنشستگی کشوری	۴۰۵۳۶۰۰۰۰	۵۰۷۰۷۹۱۰۰۰۰	۲۵/۳	۱۰۰
۱۹۰۲۰۰۱۰۰۰	توسعه خدمات بیمه‌ای	۴۷۰۰۰۰۰۰۰	۵۲۰۰۰۰۰۰۰	۱۰/۶	۱۰/۲
۱۹۰۲۰۰۱۰۳۲	کسور بازنشستگی سهم دولت	۴۷۰۰۰۰۰۰۰	۵۲۰۰۰۰۰۰۰	۱۰/۶	۱۰/۲
۱۹۰۲۰۰۱۰۰۰	توسعه خدمات حمایتی	۳۵۸۰۳۶۰۰۰۰	۴۵۵۰۷۹۱۰۰۰۰	۲۷/۲	۸۹/۸
۱۹۰۳۰۰۱۲۲۴	کمک هزینه ازدواج و فوت	۳۵۰۴۱	۷۹۰۲۳۵	۱۲۶/۱	۰/۰
۱۹۰۳۰۰۱۲۵۹	کمک هزینه اولاد	۶۰۴۳۹۰۴۴۱	۵۰۲۲۲۰۱۹۶	-۱۸/۹	۱/۰
۱۹۰۳۰۰۱۲۶۹	حق بیمه عمر و حوادث سهم دولت	۶۰۲۹۶	۱۶۰۱۲۹	۱۵۶/۲	۰/۰
۱۹۰۳۰۰۱۲۷۲	کمک هزینه عائله	۲۰۰۵۴۱۰۰۰۳	۲۴۰۸۸۲۰۲۲۸	۲۱/۱	۴/۹
۱۹۰۳۰۰۱۲۷۳	کمک به پرداخت حقوق*	۲۷۵۰۲۷۳۰۰۳۹	۴۰۶۰۸۷۱۰۲۱۲	۴۷/۸	۸۰/۱
۱۹۰۳۰۲۶۰۰۶	تسویه بدهی‌های حسابرسی شده دولت به صندوق بازنشستگی کشوری	۴۰۰۰۰۰۰۰۰	-	-	-
۱۹۰۳۰۰۱۲۹۸	عیدی	۱۶۰۶۵۰۱۸۰	۱۸۰۷۲۰۰۰۰۰	۱۶/۵	۳/۷

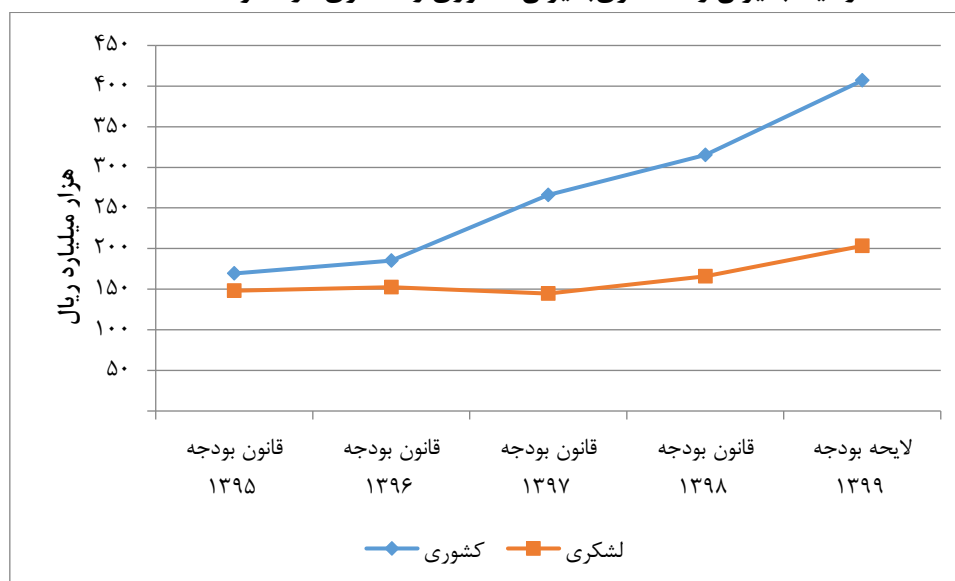
* از آنجا که در قوانین بودجه، اعتبار تأدیه بدهی دولت نیز بخشی از اعتبار کمک به پرداخت حقوق مستمری‌بگیران محسوب می‌شده است و در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ حذف شده است، میزان واقعی افزایش (با احتساب مبلغ ۴۰ هزار میلیارد ریال تأدیه بدهی)، حدود ۲۹/۱ درصد بوده است.

بررسی برنامه «کمک دولت به پرداخت مستمری بازنشستگان کشوری و لشکری» در سال‌های گذشته حاکی از روند افزایشی اعتبارات برنامه مذکور و وابستگی بیشتر صندوق‌های بازنشستگی به بودجه عمومی کشور است.

شایان ذکر است که در کنار اعتبارات فوق، در بند «ب» تبصره «۱۲» لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ نیز مانند قانون بودجه سال ۱۳۹۸ به متناسب سازی حقوق بازنشستگان صندوق های کشوری و لشکری اشاره شده است و ۴۰ هزار میلیارد ریال نیز برای آن اعتبار در نظر گرفته شده است که این موضوع بر حجم کمک های دولت و نیز مجموع حقوق مستمری بگیران می افزاید.

نمودار ۸. مقایسه اعتبار مربوط به برنامه های کمک به پرداخت حقوق و مزایای بازنشستگان، وظیفه بگیران و مستمری بگیران کشوری و لشکری در سنوات گذشته

۳-۳. سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح

اعتبارات پیش بینی شده برای سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ حدود ۳۴۴/۴ هزار میلیارد ریال بوده که با ۲۰ درصد افزایش نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ همراه بوده است. بیشترین سهم از اعتبارات پیش بینی شده در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹، برای این سازمان، متعلق به برنامه کمک به پرداخت حقوق و مزایای بازنشستگان، وظیفه بگیران و مستمری بگیران لشکری بوده است که در لایحه با بیش از ۷۵ درصد افزایش نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ افزایش داشته است؛ بخشی از افزایش قابل توجه ناشی از این موضوع است که برنامه تأدیه بدهی دولت به صندوق لشکری (که در واقع به نوعی کمک به پرداخت حقوق مستمری بگیران محسوب می شده) حذف شده است و به جمع اعتبارات برنامه کمک به پرداخت اضافه شده است و در مجموع، افزایش کمک دولت به پرداخت مستمری، حدود ۲۲/۷ درصد بوده است.

در مورد این سازمان نیز همچون صندوق بازنشستگی کشوری باید اضافه کرد که در بیشتر سال های دهه ۱۳۹۰، اعتبار تخصیص یافته به این سازمان بیش از اعتبار مصوب در بودجه سالیانه بوده است.

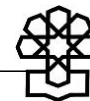
بنابراین پدیده کسری پس از کمک دولت در هر دو صندوق بازنشستگی کشوری و لشکری وجود دارد. کسری مذکور عموماً از طریق درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری و کمک مجدد دولت جبران شده است. نکته مهم دیگری که درباره اعتبارات سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح می‌توان بیان کرد آن است که این سازمان علاوه بر خدمات بازنشستگی و سایر مزایای بیمه اجتماعی، به افراد تحت پوشش، خدمات مربوط به بیمه پایه سلامت نیز ارائه می‌کند. اعتبار پیش‌بینی شده برای این منظور در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ حدود ۳۶ هزار میلیارد ریال بوده است که با افزایش ۱۱/۹ درصدی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ به ۴۱ هزار میلیارد رسیده است.

جدول ۱۰. مقایسه اعتبارات سازمان تأمین اجتماعی نیروهای

مسلح در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ با قانون بودجه سال ۱۳۹۸ (میلیون ریال)

کد برنامه / دستگاه	عنوان	قانون بودجه سال ۱۳۹۸	لایحه بودجه سال ۱۳۹۹	رشد سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۸ (درصد)	سهم از کل اعتبارات دستگاه در لایحه سال ۱۳۹۹ (درصد)
۱۱۱۱۲۰	سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح	۲۸۷.۰۰۰.۰۰۰	۳۴۴.۳۶۶.۰۰۰	۲۰/۰	۱۰۰/۰
۱۹۰۲۰۰۷۰۰۰	توسعه خدمات بیمه‌ای نیروهای مسلح	۶۰.۱۸۹.۲۹۰	۷۱.۲۰۰.۰۰۰	۱۸/۳	۲۰/۷
۱۹۰۲۰۰۷۰۰۲	کسور بازنشستگی سهم فرد و دولت کارکنان پایور و وظیفه نیروهای نظامی و انتظامی	۶۰.۰۰۰.۰۰۰	۶۹.۰۰۰.۰۰۰	۱۵/۰	۲۰/۰
۱۹۰۲۰۰۷۰۰۳	حق بیمه عمر و حوادث بازنشستگان (سهم دولت)	۱۸۹.۲۹۰	۲.۲۰۰.۰۰۰	۱۰۶۲/۲	۰/۶
۱۹۰۲۰۱۴۰۰۰	توسعه خدمات بیمه درمان نیروهای مسلح	۳۶.۰۰۰.۰۰۰	۴۱.۰۰۰.۰۰۰	۱۳/۹	۱۱/۹
۱۹۰۲۰۱۴۰۰۱	حق بیمه پایه سلامت بازنشستگان (سهم دولت و دستگاه)	۱۲.۶۰۵.۶۲۵	۱۴.۴۹۶.۴۶۹	۱۵/۰	۴/۲
۱۹۰۲۰۱۴۰۰۲	حق بیمه پایه سلامت سربازان وظیفه (سهم دولت)	۳.۳۹۷.۲۰۰	۳.۵۰۶.۷۸۰	۳/۲	۰/۰
۱۹۰۲۰۱۴۰۰۳	حق بیمه پایه سلامت کارکنان پایور (سهم دولت و دستگاه)	۱۱.۷۸۹.۱۷۵	۱۳.۵۵۷.۵۵۱	۱۵/۰	۳/۹
۱۹۰۲۰۱۴۰۰۴	هزینه درمان تکمیلی ایثارگران و افراد تحت تکفل	۸.۲۰۸.۰۰۰	۹.۴۳۹.۲۰۰	۱۵/۰	۲/۷
۱۹۰۳۰۲۵۰۰۰	توسعه خدمات حمایتی نیروهای مسلح	۱۹۰.۸۱۰.۷۱۰	۲۳۲.۱۶۶.۰۰۰	۲۱/۷	۶۷/۴
۱۹۰۳۰۲۵۰۰۲	عیدی	۷.۸۰۴.۷۲۰	۸.۸۸۰.۰۰۰	۱۳/۸	۲/۶
۱۹۰۳۰۲۵۰۰۴	کمک هزینه اولاد	۳.۲۰۵.۵۴۰	۳.۷۷۸.۴۱۲	۱۷/۹	۱/۱
۱۹۰۳۰۲۵۰۰۵	کمک هزینه عائله	۱۳.۴۱۲.۰۴۴	۱۵.۴۰۳.۲۸۴	۱۴/۸	۴/۵
۱۹۰۳۰۲۵۰۰۶	کمک به پرداخت حقوق مستمری‌بگیران	۱۱۵.۶۴۵.۶۶۴	۲۰۳.۲۶۴.۴۱۳	۷۵/۸*	۵۹/۰
۱۹۰۳۰۲۵۰۰۷	تسویه بدهی دولت به صندوق بازنشستگی کشوری	۵۰.۰۰۰.۰۰۰	-	-	-
۱۹۰۳۰۲۵۰۰۹	کمک هزینه ازدواج و فوت	۷۴۲.۷۴۲	۸۳۹.۸۹۱	۱۳/۱	۰/۲

* از آنجا که مبلغ تأدیه بدهی دولت بخشی از کمک محسوب می‌شده است که در سال ۱۳۹۹ حذف شده است، میزان واقعی افزایش (با احتساب مبلغ ۵۰ هزار میلیارد ریال تأدیه بدهی)، حدود ۲۲/۷ درصد بوده است.

۳-۴. صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر

در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹، اعتباری حدود ۸/۷ هزار میلیارد ریال برای صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر پیش‌بینی شده است که نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ حدود ۴۸ درصد رشد داشته است و همان‌طور که پیش از این، اشاره شد، بیشترین افزایش را در میان دستگاه‌های حوزه رفاه و تأمین اجتماعی از آن خود کرده است.

در بررسی علل افزایش مذکور، لازم است اشاره شود که در بودجه چند سال اخیر، برای این صندوق دو ردیف اعتباری دیده شده است؛ یکی مربوط به پرداخت حق بیمه پایه اجتماعی (سهم دولت) است که در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ اعتباری حدود ۸/۶ هزار میلیارد ریال برای آن منظور شده است که نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ حدود ۴۹ درصد افزایش نشان می‌دهد. ردیف دیگر مربوط به پرداخت حق بیمه پایه اجتماعی زنان خانه‌دار متأهل (سهم دولت) است؛ این برنامه در قانون بودجه سال ۱۳۹۲ مطرح و تصویب شد. براساس تبصره «۹۳» قانون مذکور، سازمان تأمین اجتماعی و صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر مکلف شدند در ازای دریافت به ترتیب ۷ و ۵ درصد حق بیمه نسبت به بیمه‌کردن زنان خانه‌دار متأهل به تعداد ۲۰۰ هزار نفر اقدام کنند. بررسی اعتبارات مصوب مربوط به این موضوع در سنوات گذشته حاکی از کاهش مستمر آن است؛ به نحوی که در قانون بودجه سال ۱۳۹۶، حدود ۲۰ درصد، در قانون بودجه سال ۱۳۹۷ و در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ حدود ۱۰ درصد از اعتبارات آن کاسته شده است؛ این روند کاهشی همچنان ادامه داشته و در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹، بار دیگر ۵ درصد از اعتبارات آن کاهش یافته و به حدود ۱۲۵ میلیارد ریال رسیده است.

بدین ترتیب روشن است که علل اساسی افزایش مربوط به سهم دولت از حق بیمه اجتماعی مشمولان عادی صندوق است (معادل ۱۰ درصد درآمد افراد و دو برابر حق بیمه پرداخت شده از سوی خود فرد). در سال‌های گذشته، میزان اختصاص یافته به این ردیف همواره کمتر از سهم واقعی دولت بوده است؛ در حالی که در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ این اعتبار به میزان واقعی سهم دولت در سال ۱۳۹۹ نزدیک شده است.

جدول ۱۱. مقایسه اعتبارات صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر

در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ با قانون بودجه سال ۱۳۹۸ (میلیون ریال)

کد دستگاه / برنامه	عنوان	قانون بودجه سال ۱۳۹۸	لایحه بودجه سال ۱۳۹۹	رشد سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۸ (درصد)
۱۵۲۰۰۳	صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر	۵,۸۶۵,۴۰۰	۸,۶۷۴,۸۳۰	۴۷/۹
۱۹۰۲۰۰۱۰۳۴	حق بیمه اجتماعی زنان خانه‌دار متاهل (سهم دولت)	۱۳۱,۴۰۰	۱۲۴,۸۳۰	-۵
۱۹۰۲۰۰۱۰۳۵	حق بیمه اجتماعی کشاورزان روستاییان و عشایر	۵,۷۳۴,۰۰۰	۸,۵۵۰,۰۰۰	۴۹/۱

۳-۵. سازمان تأمین اجتماعی

اعتبارات سازمان تأمین اجتماعی براساس لایحه بودجه سال ۱۳۹۹، معادل ۱۷ هزار میلیارد ریال است که نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ حدود ۵ درصد رشد داشته است. از آنجا که سازمان تأمین اجتماعی یک سازمان غیردولتی است و همچنان بدون کمک دولت به ارائه خدمات بیمه‌ای مشغول است، اعتبارات مذکور صرفاً بخشی از تعهدات قانونی دولت را شامل می‌شود.

از مجموع اعتبارات اختصاص یافته به سازمان تأمین اجتماعی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹، معادل ۱۰ هزار میلیارد ریال شامل هزینه‌های اختصاصی است که از محل «اجرای ماده (۵) قانون دریافت جرائم نقدی از کارفرمایان»^۱ تأمین می‌شود. اعتبار این فعالیت در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۳۹۸ رشدی نداشته است.

از میان اعتبارات مربوط به هزینه‌های عمومی این سازمان (با در نظر نگرفتن هزینه اختصاصی)، بیشترین سهم (بیش از ۵۷ درصد از کل اعتبارات مذکور)، متعلق به پرداخت بخشودگی حق بیمه سهم کارفرما موضوع قانون معافیت از پرداخت سهم بیمه کارفرمایان دارای حداکثر ۵ نفر کارگر با ۳/۵ هزار میلیارد ریال است که نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ (با ۳/۹۸ هزار میلیارد ریال) با رشد ۱۵ درصدی روبه‌رو بوده است.

۱. ماده (۵): کلیه جرائم وصولی موضوع این قانون به حساب خزانه‌داری کل واریز می‌گردد. دولت مکلف است همه‌ساله معادل مبلغ جرائم واریز شده را در قانون بودجه منظور و به منظور تعمیم بیمه‌های اجتماعی در اختیار سازمان تأمین اجتماعی قرار دهد. ۱۰۰ درصد اعتبار مذکور تخصیص یافته تلقی می‌گردد.

جدول ۱۲. مقایسه اعتبارات سازمان تأمین اجتماعی

در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ با قانون بودجه سال ۱۳۹۸ (برحسب برنامه)

کد دستگاه / برنامه	عنوان	قانون بودجه سال ۱۳۹۸	لایحه بودجه سال ۱۳۹۹	رشد سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۸ (درصد)
۱۳۲۵۰۰	سازمان تأمین اجتماعی	۱۶,۲۳۱,۰۰۰	۱۷,۰۰۰,۰۰۰	۴/۷
۱۹۰۲۰۰۱۰۰۰	توسعه خدمات بیمه‌ای	۱۶,۲۳۱,۰۰۰	۱۷,۰۰۰,۰۰۰	۴/۷
۱۹۰۲۰۰۱۰۰۱	حق بیمه سهم کارفرما موضوع قانون معافیت از پرداخت سهم بیمه کارفرمایان دارای حداکثر ۵ نفر	۳,۴۶۰,۱۶۱	۳,۹۸۳,۰۰۰	۱۵/۱
۱۹۰۲۰۰۱۰۰۲	حق بیمه سهم دولت دوران سربازی	۱,۱۵۱,۷۵۴	۱,۲۱۲,۰۰۰	۵/۲
۱۹۰۲۰۰۱۰۰۲	دو درصد حق بیمه درمان پایه بازنشستگان اینترگر	۷۸,۰۸۵	۹۳,۷۰۰	۲۰
۱۹۰۲۰۰۱۰۰۴	سه درصد حق بیمه اجتماعی سهم دولت	۱,۵۴۱,۰۰۰	۱,۷۱۱,۳۰۰	۱۱/۱
۱۹۰۲۰۰۱۰۰۵	قانون دریافت جرائم نقدی از کارفرمایان	۱۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۰,۰۰۰,۰۰۰	۰

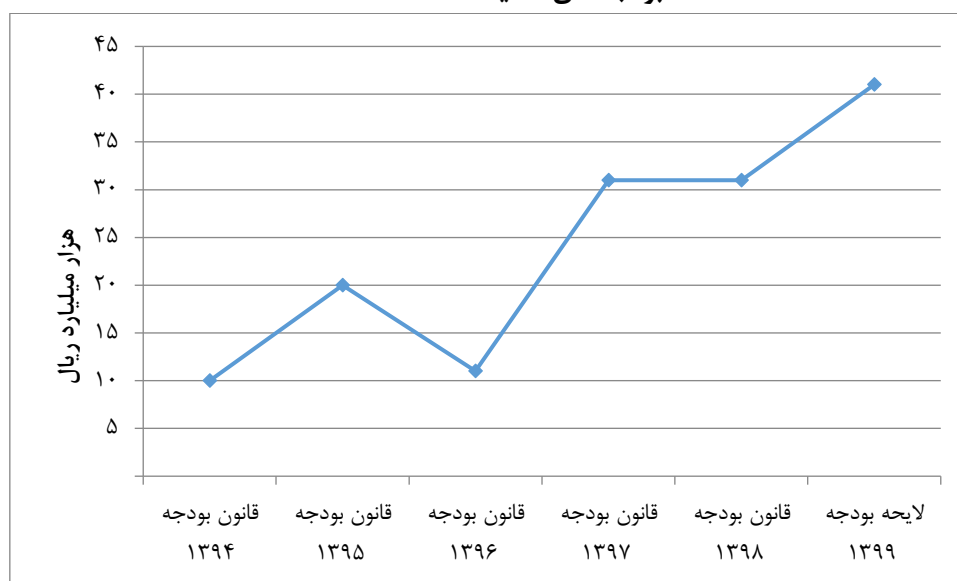
همچنان دولت در پرداخت سهم ۳ درصدی حق بیمه خود قصور کرده و مبلغ بسیار اندکی بابت آن پرداخت می‌کند، این موضوع به مشکلات نقدینگی سازمان تأمین اجتماعی در سال آتی دامن خواهد زد.

۳-۶. صندوق بازنشستگی فولاد

طبق بند «پ» ماده (۱۲) قانون برنامه ششم توسعه، مؤسسه صندوق حمایت و بازنشستگی کارکنان فولاد با کلیه وظایف، اختیارات، تعهدات و دارایی‌ها از جمله اموال منقول و غیرمنقول، سهام، امتیازات، موجودی، اسناد و اوراق با حفظ هویت مستقل به وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی انتقال یافته است و به استناد بند فوق، قرار بر این بوده که حداکثر طی مدت سه سال، کلیه تعهدات حال و آتی صندوق - به میزانی که براساس مطالعات محاسبه بیمه‌ای برای تعیین ارزش فعلی تعهدات آتی (اکچوئری) که حداکثر ظرف مدت سه ماه به تأیید سازمان حسابرسی کشور رسیده و مورد تأیید سازمان قرار می‌گیرد - با منابع حاصل از واگذاری سهام، سهم‌الشرکه، اموال شرکت‌ها، امتیازات، حقوق بهره‌برداری از معادن و حقوق مالی دولت و سایر منابع حسب مورد از طریق سازمان خصوصی‌سازی و خزانه‌داری کل کشور پرداخت شود. بر همین اساس نیز لازم است تا میزان واگذاری‌ها هر ساله در بودجه‌های سالیانه دیده شود.

بر این اساس دولت از سال ۱۳۹۴ در قوانین بودجه سنواتی، اعتبار لازم برای پرداخت مستمری بازنشستگان این صندوق را در نظر گرفته است. روند اعتبارات لحاظ شده در مجموع در طی این سنوات در نمودار زیر مشخص شده است.

نمودار ۹. اعتبارات اختصاص یافته (در مجموع) به صندوق بازنشستگی فولاد در بودجه‌های سالیانه ۱۳۹۹-۱۳۹۴

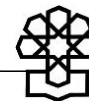

همان‌طور که در جدول زیر نیز نشان داده شده است، در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ نیز، دولت علاوه بر در نظر گرفتن اعتبارات از محل ردیف‌های متفرقه جدول ۹، به میزان ۴۰ هزار میلیارد ریال (با افزایش ۳۳ درصدی نسبت به سال گذشته) مطابق قانون برنامه ششم، از اعتبارات موضوع واگذاری سهام و سهم‌الشرکه (جدول ۱۸ لایحه) به مبلغ ۱۰،۰۰۰ میلیارد ریال، بابت دیون مربوط به پرداخت مستمری بازنشستگان صندوق بازنشستگی فولاد در نظر گرفته که نسبت به سال گذشته تغییری نداشته است. بدین ترتیب در مجموع، اعتبارات صندوق بازنشستگی فولاد از محل اعتبارات متفرقه و سهم‌الشرکه در لایحه سال ۱۳۹۹، ۴۱ هزار میلیارد ریال است که نسبت به سال قبل حدود ۳۲/۳ درصد رشد داشته است.

جدول ۱۳. اعتبارات پیش‌بینی شده به صندوق بازنشستگی کشوری در لایحه بودجه

سال ۱۳۹۹ در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۳۹۸ (میلیون ریال)

درصد رشد	لایحه بودجه سال ۱۳۹۹	قانون بودجه سال ۱۳۹۸	عنوان	
۳۳/۳	۴۰،۰۰۰،۰۰۰	۳۰،۰۰۰،۰۰۰	صندوق بازنشستگی فولاد- کمک به پرداخت مستمری بازنشستگان	اعتبارات متفرقه
۰	۱۰،۰۰۰،۰۰۰	۱۰،۰۰۰،۰۰۰	دیون مربوط به پرداخت مستمری بازنشستگان صندوق بازنشستگی فولاد	موضوع واگذاری سهام و سهم‌الشرکه
۳۲/۳	۴۱،۰۰۰،۰۰۰	۳۱،۰۰۰،۰۰۰	جمع کل اعتبارات	

۳-۷. صندوق بازنشستگی وزارت اطلاعات

صندوق بازنشستگی وزارت اطلاعات جزو صندوق‌های بیمه اجتماعی است که بخش عمده‌ای از بودجه خود را از محل اعتبارات عمومی دریافت می‌کند. براساس لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ اعتبار اختصاص یافته به این صندوق نسبت به قانون سال ۱۳۹۸ رشد ۲۱/۵ درصدی داشته است. علاوه بر آن باید اشاره کرد که دولت در جهت تأدیه بخشی از بدهی‌های خود همچون سنوات گذشته به صندوق بازنشستگی وزارت اطلاعات، از اعتبارات موضوع واگذاری سهام و سهم‌الشرکه (جدول ۱۸ لایحه)، ۴۰۰ میلیارد ریال بابت رد دیون به این صندوق اختصاص داده است و لذا سرجمع اعتبارات این صندوق ۹/۸ هزار میلیارد ریال رسیده که نسبت به قانون بودجه سال گذشته با رشد ۲۰/۴ درصدی همراه بوده است.

جدول ۱۴. مقایسه اعتبارات صندوق بازنشستگی وزارت اطلاعات

در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ با قانون بودجه سال ۱۳۹۸ (میلیون ریال)

شماره دستگاه/ برنامه	شرح دستگاه و برنامه و فعالیت	قانون بودجه سال ۱۳۹۸	لایحه بودجه سال ۱۳۹۹	درصد رشد
۱۰۲۱۰۷	وزارت اطلاعات - صندوق بازنشستگی	۷.۷۰۳.۵۶۷	۹.۳۵۹.۱۰۲	۲۱/۵
۱۹۰۳۰۰۱۲۷۴	برنامه کمک به پرداخت حقوق و مزایای بازنشستگان، وظیفه‌بگیران و مستمری‌بگیران کشوری	۷.۷۰۳.۵۶۷	۹.۳۵۹.۱۰۲	۲۱/۵

۳-۸. سازمان بیمه سلامت

اعتبارات سازمان بیمه سلامت در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹، اعتباری بالغ بر ۱۳۵ هزار میلیارد ریال است. این رقم در قیاس با قانون بودجه سال ۱۳۹۸ رشدی در حدود ۹/۷ درصد داشته که در مقایسه با سایر دستگاه‌های حوزه رفاه اجتماعی، رشد نسبتاً پایینی محسوب می‌شود.

جدول ۱۵. مقایسه اعتبارات سازمان بیمه سلامت در لایحه

بودجه سال ۱۳۹۹ با قانون بودجه سال ۱۳۹۸ (میلیون ریال)

کد دستگاه / برنامه	عنوان	قانون بودجه سال ۱۳۹۸	لایحه بودجه سال ۱۳۹۹	درصد رشد سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۸
۲۶۴۸۰۰	سازمان بیمه سلامت	۱۲۳,۰۲۵,۰۰۰	۱۳۵,۰۰۰,۰۰۰	۹/۷
۱۹۰۲۰۱۵۰۰۰	توسعه خدمات بیمه درمان	۱۱۶,۱۳۵,۵۹۲	۱۲۷,۲۵۱,۸۹۵	۹/۶
۱۹۰۲۰۱۵۰۰۱	حق بیمه پایه سلامت سهم دستگاه اجرایی بازنشستگان و موظفین	۷,۲۲۳,۶۶۷	۷,۸۷۳,۷۹۷	۹/۰
۱۹۰۲۰۱۵۰۰۲	حق بیمه پایه سلامت سهم دولت بازنشستگان	۶,۹۵۹,۹۴۳	۷,۵۸۶,۳۳۸	۹/۰
۱۹۰۲۰۱۵۰۰۳	حق بیمه پایه سلامت سهم دولت شاغلان مشترک صندوق بازنشستگی کشوری	۸,۰۹۸,۱۱۹	۹,۲۵۱,۰۴۹	۱۴/۲
۱۹۰۲۰۱۵۰۱۳	حق بیمه پایه سلامت معتادان به موادمخدر و روانگردان	-	۲۴۰,۰۰۰	-
۱۹۰۲۰۱۵۰۱۴	حق بیمه پایه سلامت رایگان روستاییان، عشایر و ساکنین شهرهای زیر بیست هزار نفر	۴۱,۳۱۳,۵۰۶	۴۵,۰۳۱,۷۲۲	۹/۰
۱۹۰۲۰۱۵۰۱۵	حق بیمه پایه سلامت کودکان مجهول‌الهویه	۲۳,۶۸۲	۲۵,۸۱۳	۹/۰
۱۹۰۲۰۱۵۰۱۶	حق بیمه پایه سلامت زندانیان و خانواده آنان	۱,۰۸۸,۲۹۲	۱,۱۸۶,۲۳۸	۹/۰
۱۹۰۲۰۱۵۰۱۷	حق بیمه پایه سلامت معلولین، سالمندان و بیماران مزمن مجهول‌الهویه	۷۸,۹۳۹	۸۶,۰۴۴	۹/۰
۱۹۰۲۰۱۵۰۱۸	حق بیمه پایه سلامت دولت ایرانیان	۹۱۴,۱۹۴	۹۹۶,۴۷۱	۹/۰
۱۹۰۲۰۱۵۰۱۹	حق بیمه پایه سلامت مددجویان کمیته امداد امام خمینی	۲,۷۶۰,۰۰۰	۳,۰۰۸,۴۰۰	۹/۰
۱۹۰۲۰۱۵۰۲۰	حق بیمه پایه سلامت ایثارگران و افراد تحت تکفل ایشان	۷,۶۰۵,۲۶۴	۸,۲۸۹,۷۳۸	۹/۰
۱۹۰۲۰۱۵۰۲۱	حق بیمه پایه سهم دولت سلامت افراد فاقد بیمه پایه (بیمه همگانی)	۳۶,۷۱۸,۵۶۲	۴۰,۰۲۳,۲۳۳	۹/۰
۱۹۰۲۰۱۵۰۲۲	حق بیمه پایه سلامت مددجویان تحت پوشش سازمان بهزیستی	۳,۳۵۱,۴۲۴	۳,۶۵۳,۰۵۲	۹/۰
۱۹۰۳۰۳۵۰۰۰	توسعه خدمات حمایتی بیماران خاص	۶,۸۷۴,۴۰۸	۷,۴۹۳,۱۰۵	۹/۰
۱۹۰۳۰۳۵۰۰۱	توسعه خدمات حمایتی بیماران خاص (هموفیلی، تالاسمی، دیالیزی، سرطانی، ام‌اس)	۶,۸۷۴,۴۰۸	۷,۴۹۳,۱۰۵	۹/۰
۱۶۰۲۰۲۷۰۰۰	ارائه خدمات درمان و کاهش آسیب معتادان	-	۲۵۵,۰۰۰	-
۱۶۰۲۰۲۷۰۰۷	هزینه‌های ترک اعتیاد معتادان به موادمخدر و روانگردان	-	۲۵۵,۰۰۰	-
۱۹۰۵۰۰۱۰۰۰	برنامه پژوهش‌های کاربردی	۱۵,۰۰۰	-	-۱۰۰٪
۱۹۰۵۰۰۱۰۰۱	انجام پژوهش‌های کاربردی	۱۵,۰۰۰	-	-۱۰۰٪

بررسی میزان تغییرات در برنامه‌های مختلف این دستگاه حاکی از آن است که بجز یکی دو برنامه در غالب ردیف‌ها و فعالیت‌ها رشدی نسبتاً مشابهی را تجربه کرده است.

۹-۳. سازمان بهزیستی کشور

اعتبارات سازمان بهزیستی کشور در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۳۹۸ با رشد بسیار اندک حدود ۶/۷ درصدی از حدود ۲۹/۲ هزار میلیارد ریال به حدود ۳۱/۲ هزار میلیارد ریال رسیده است.

از آنجا که تغییرات ردیف‌ها، برنامه‌ها و حتی فعالیت‌ها در این سازمان بسیار زیاد بوده است، امکان مقایسه چندانی در مورد آن وجود ندارد، به همین دلیل در جدول زیر صرفاً به سهم هر یک از برنامه‌ها از اعتبار کل این سازمان بسنده کرده‌ایم. بر همین اساس، می‌توان بر این نکته تأکید کرد که از بین برنامه‌های ذیل این سازمان توسعه خدمات بیمه‌ای و توسعه خدمات حمایتی در مجموع حدود ۵۷/۵ درصد از کل اعتبارات این سازمان را به خود اختصاص داده‌اند و پس از آن توسعه خدمات توانبخشی با سهم حدود ۴۱ درصدی قرار دارد.

جدول ۱۶. ترکیب اعتبارات برنامه‌های سازمان بهزیستی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹

(میلیون ریال)

کد دستگاه / برنامه	عنوان	لایحه بودجه سال ۱۳۹۹	سهم از کل اعتبارات لایحه سال ۱۳۹۹ (درصد)
۱۳۱۵۰۰	سازمان بهزیستی کشور	۳۱,۲۱۱,۶۱۳	۱۰۰/۰
۱۰۰۲۰۵۷۰۰۰	برنامه توسعه دولت الکترونیک	۱۳۷,۸۱۵	۰/۴
۱۶۰۲۰۲۷۰۰۰	ارائه خدمات درمان و کاهش آسیب معتادان	۳۱۱,۳۲۹	۱/۰
۱۹۰۲۰۰۱۰۰۰	توسعه خدمات بیمه‌ای	۱,۱۸۱,۶۵۶	۳/۸
۱۹۰۳۰۰۱۰۰۰	توسعه خدمات حمایتی	۱۶,۷۷۹,۴۸۸	۵۳/۸
۱۹۰۳۰۰۳۰۰۰	پیشگیری از سوء مصرف موادمخدر و روانگردان	۳۵,۲۲۶	۰/۱
۱۹۰۴۰۰۴۰۰۰	توسعه خدمات توانبخشی	۱۲,۷۶۳,۹۶۵	۴۰/۹
۱۹۰۵۰۰۱۰۰۰	پژوهش‌های کاربردی در حوزه رفاه اجتماعی	۲,۱۳۴	۰/۰
۱۳۱۵۱۰	سازمان بهزیستی کشور - اجرای قانون حمایت از معلولین*	۱۳,۰۰۰,۰۰۰	-

* اعتبار ردیف ۱۳۱۵۱۰ ناشی از درآمد اختصاصی است.

بررسی جزئیات هر یک از فعالیت‌های مندرج در پیوست ۴ لایحه بودجه درباره سازمان بهزیستی حاکی از آن است که در مواردی همچون پوشش بیمه‌ای مددجویان تحت پوشش بهزیستی، کاهش بیش از ۱۱ درصدی رخ داده است؛ کمک هزینه توانبخشی و آموزش معلولان در مراکز غیردولتی با کاهش ۵ درصدی و کمک هزینه نگهداری و توانبخشی معلولان، سالمندان و بیماران روانی در مراکز غیردولتی با

کاهش حدود ۱۲ درصدی روبه‌رو بوده است. مستمری خانوارهای نیازمند تحت پوشش نیز با کاهش حدود ۱۲ درصدی همراه بوده است.

۱۰-۳. کمیته امداد امام خمینی (ره)

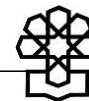
اعتبارات کمیته امداد امام خمینی (ره) در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۳۹۸ با کمترین رشد در میان دستگاه‌های حوزه رفاه روبه‌رو بوده است؛ به نحوی که بودجه این سازمان از ۴۹/۳ هزار میلیارد ریال با حدود ۳ درصد افزایش به حدود ۵۰/۷ هزار میلیارد ریال رسیده است که با توجه به تورم قابل توجه در کشور، به معنای کاهش ارزش واقعی اعتبار مذکور خواهد بود. از میان برنامه‌های این دستگاه، برنامه توسعه خدمات حمایتی بیش از ۹۲ درصد از اعتبارات کمیته امداد را به خود اختصاص داده است؛ این موضوع به خوبی گواه آن است که عنوانگذاری برنامه‌ها در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ چندان منطقی و قابل دفاع نیست.

جدول ۱۷. ترکیب اعتبارات برنامه‌های کمیته امداد امام خمینی (ره) در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹

(میلیون ریال)

کد دستگاه / برنامه	عنوان	لایحه بودجه سال ۱۳۹۹	سهم از کل اعتبارات لایحه سال ۱۳۹۹ (درصد)
۱۲۹۶۰۰	کمیته امداد امام خمینی (ره)	۵۰.۷۸۶.۳۵۳	۱۰۰
۱۰۰۲۰۵۷۰۰۰	برنامه توسعه دولت الکترونیک	۳۰.۰۰۰	۰/۱
۱۹۰۲۰۰۱۰۰۰	توسعه خدمات بیمه‌ای	۳.۸۱۰.۰۰۰	۷/۵
۱۹۰۳۰۰۱۰۰۰	توسعه خدمات حمایتی	۴۶.۹۴۴.۸۵۳	۹۲/۴
۱۹۰۵۰۰۱۰۰۰	پژوهش‌های کاربردی در حوزه رفاه اجتماعی	۱.۵۰۰	۰/۰

در مورد این نهاد نیز مانند سازمان بهزیستی تغییرات عناوین برنامه‌ها و ردیف‌ها و فعالیت‌ها در حدی است که مقایسه بسیار دشوار و بعضاً ناممکن شده است. با این حال مقایسه محدود ممکن در این زمینه حاکی از کاهش بیش از ۵۶ درصدی کمک‌های موردی به افراد نیازمند است؛ برنامه حمایت از سالمندان نیز از برنامه‌ها و حتی فعالیت‌ها حذف شده است؛ ممکن است فعالیت مذکور ذیل سایر فعالیت‌ها قرار گرفته باشد، اما در هر صورت عنوان مذکور و بهره‌مندی از عناوین کلی، بیان دیگری از بی‌تفاوتی و بی‌اهمیتی دولت و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی نسبت به حوزه سیاستگذاری اجتماعی است.

۱۱-۳. بنیاد شهید و امور ایثارگران

مجموع اعتبارات بنیاد شهید و امور ایثارگران در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ معادل ۱۸۴/۳ هزار میلیارد ریال است که در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۳۹۸ با رشد ۳۲/۲ درصدی مواجه شده است و از منظر رشد اعتبارات پس از صندوق روستاییان و عشایر، در صدر دستگاه‌های حوزه رفاه اجتماعی قرار گرفته است. اعتبار این نهاد در سال ۱۳۹۸ معادل ۱۳۹/۴ هزار میلیارد ریال بوده است. در این مورد نیز تغییرات برنامه‌ها در زیرمجموعه بنیاد تا حدی بوده است که به سهم هر یک از برنامه‌ها از کل اعتبارات بسنده کرده‌ایم؛ همان‌طور که مشاهده می‌شود بیشترین سهم از اعتبارات این دستگاه مربوط به توسعه خدمات حمایتی با ۷۷/۲ درصد و توسعه خدمات بیمه‌ای ایثارگران با حدود ۱۸ درصد از اعتبارات کل این سازمان بوده است.

جدول ۱۸. ترکیب اعتبارات بنیاد شهید و امور ایثارگران در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹

(میلیون ریال)

سهم از کل اعتبارات لایحه سال ۱۳۹۹ (درصد)	لایحه بودجه سال ۱۳۹۹	عنوان	کد دستگاه / برنامه
۱۰۰/۰	۱۸۴,۲۷۱,۹۶۱	بنیاد شهید و امور ایثارگران	۱۳۱۶۰۰
۰/۹	۱,۶۳۰,۰۰۰	ارائه خدمات درمانی و توانبخشی به ایثارگران	۱۶۰۲۰۲۹۰۰۰
۱۷/۹	۳۲,۰۰۰,۰۰۰	توسعه خدمات بیمه‌ای ایثارگران	۱۹۰۲۰۰۲۰۰۰
۳/۹	۷,۲۷۴,۰۰۰	ارائه خدمات اجتماعی، فرهنگی، ورزشی به ایثارگران	۱۹۰۳۰۰۸۰۰۰
۷۷/۲	۱۴۲,۳۳۷,۹۶۱	توسعه خدمات حمایتی ایثارگران	۱۹۰۳۰۴۵۰۰۰
۰/۰	۳۰,۰۰۰	پژوهش‌های کاربردی در حوزه ایثارگران	۱۹۰۵۰۱۱۰۰۰

۱۲-۳. مرکز خدمات حوزه‌های علمیه

مرکز خدمات حوزه علمیه، به‌موجب قانون، هزینه‌های بیمه بازنشستگی طلاب و روحانیون عضو را به صندوق تأمین اجتماعی (را از محل بودجه عمومی) پرداخت می‌کند. این هزینه‌ها که در قالب بودجه سالیانه این مرکز تنظیم می‌شود در سال ۱۳۹۹ (با حدود ۷/۹۹ هزار میلیارد ریال) نسبت به سال قبل (۶/۹۹ هزار میلیارد ریال) ۱۴/۵ درصد رشد داشته است.

جدول ۱۹. مقایسه اعتبارات مرکز خدمات حوزه علمیه

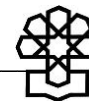
در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ با قانون بودجه سال ۱۳۹۸ (میلیون ریال)

کد دستگاه / برنامه	عنوان	قانون بودجه سال ۱۳۹۸	لایحه بودجه سال ۱۳۹۹	درصد تغییرات
۱۱۴۰۸۴	مرکز خدمات حوزه‌های علمیه	۶,۹۸۶,۰۰۰	۷,۹۹۶,۰۰۰	۱۴/۵
۱۹۰۳۰۰۱۰۰۰	توسعه خدمات حمایتی	۶,۹۸۶,۰۰۰	۷,۹۹۶,۰۰۰	۱۴/۵
۱۱۴۰۸۹	مرکز خدمات حوزه‌های علمیه- حق بیمه طلاب و روحانیون غیرشاغل	۳,۴۵۶,۰۰۰	۳,۹۵۶,۰۰۰	۱۴/۵
۱۹۰۲۰۰۱۰۲۷	پرداخت حق بیمه سلامت طلاب و روحانیون	۴۹۵,۱۷۴	۸۳۸,۸۵۲	۶۹/۴
۱۹۰۲۰۰۱۰۲۸	پرداخت حق بیمه سهم کارفرمایی طلاب غیرشاغل	۲,۹۴۴,۵۸۵	۳,۰۹۴,۸۶۳	۵/۱
۱۹۰۲۰۰۱۰۳۳	پرداخت حق بیمه سهم بیمه شده طلاب ایثارگر	۱۶,۲۴۱	۲۲,۲۸۵	۳۷/۲

در میان برنامه‌های مختلف مرتبط با مرکز مذکور، بیشترین افزایش مربوط به پرداخت حق بیمه سلامت طلاب و روحانیون بوده است حدود ۷۰ درصد افزایش را تجربه کرده است و از ۴۹۵ هزار میلیارد ریال در سال ۱۳۹۸ به حدود ۸۳۹ هزار میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ رسیده است.

۱۳-۳. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در زمره دستگاه‌های مرتبط با حوزه رفاه اجتماعی قرار ندارد، اما وجود یک برنامه در میان برنامه‌های این وزارتخانه، سبب قرار گرفتن دستگاه مذکور در این بخش شده است: برنامه حمایت از امور رفاهی و اجتماعی نویسندگان، هنرمندان و روزنامه‌نگاران. این برنامه که حدود ۱۸/۱ درصد از کل اعتبارات این دستگاه را به خود اختصاص داده است، جزو برنامه‌های حوزه بیمه اجتماعی تلقی می‌شود و در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ اعتباری معادل ۱/۳۴ هزار میلیارد ریال برای آن در نظر گرفته شده است.

جدول ۲۰. ترکیب اعتبارات بخش بیمه‌های وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ (میلیون ریال)

کد دستگاه / برنامه	عنوان	لایحه بودجه سال ۱۳۹۹	سهم از کل اعتبارات دستگاه در لایحه سال ۱۳۹۹ (درصد)
۱۱۴۰۰۰	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	۷.۴۳۹.۲۴۰	۱۰۰/۰
۱۹۰۳۰۵۰۰۰	حمایت از امور رفاهی و اجتماعی نویسندگان، هنرمندان و روزنامه‌نگاران	۱.۳۴۷.۱۳۰	۱۸/۱
۱۹۰۳۰۵۰۰۱	کمک به صندوق اعتباری هنر بابت بیمه تکمیلی هنرمندان	۲۳۰.۰۰۰	۳/۱
۱۹۰۳۰۵۰۰۲	کمک به صندوق اعتباری هنر بابت طرح بیمه تأمین اجتماعی	۹۰۳.۰۰۰	۱۲/۱
۱۹۰۳۰۵۰۰۳	کمک به بیمه فعالان قرآنی	۹۱.۱۳۰	۱/۲
۱۹۰۳۰۵۰۰۴	کمک به صندوق اعتباری هنر بابت طرح تکریم پیشکسوتان، هنرمندان و غیره	۳۳.۰۰۰	۰/۴
۱۹۰۳۰۵۰۰۵	کمک به صندوق اعتباری هنر بابت مستمری معمرین و از کارافتادگان	۹۰.۰۰۰	۱/۲

۴. تحلیل سیاست‌های دولت در حوزه رفاه و تأمین اجتماعی از روزه بودجه سال ۱۳۹۹

انتظار کارشناسی آن است که لایحه/ قانون بودجه تنها یک سند مالی صرف تصور نشود، بلکه برنامه‌ها و اعتبارات درون آن، باید بازتابی از سیاست‌های ضمنی و مصرح دولت در حوزه‌های مختلف باشد؛ به همین اعتبار، تحلیل سند بودجه در حوزه رفاه و تأمین اجتماعی نیز می‌تواند تحلیلی بر آخرین سیاست‌های اجتماعی دولت در این زمینه باشد.

در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ نیز اگرچه به شکل ملموس و مصرح، شاهد بروز سیاست‌های اجتماعی نیستیم اما بررسی ژرف‌تر آن می‌تواند برخی از این سیاست‌ها را بر ما آشکار کند.

۴-۱. فقدان سیاست‌های یارانه‌ای مشخص

یکی از مهم‌ترین اقدامات دولت در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹، تصریح یارانه‌های غیرمستقیم دولت به گروه‌های مختلف و دستگاه‌های گوناگون است. اما این اقدام نیز صرفاً تغییر در صورت‌بندی اعتبارات است نه یک سیاست ویژه. به بیان دیگر، دولت در سال‌های گذشته نیز این اعتبارات را برای برنامه‌های مربوط در نظر می‌گرفت و حتی بخش اعظم آن را نیز در فصل حمایتی وارد می‌کرد و در سال اخیر، تنها آنها را به صورت مجزا نمایش داده است اما تغییری در آن صورت نداده است. از این رو می‌توان چنین گفت که دولت همچنان فاقد سیاست مشخصی برای یارانه‌های پراکنده و بعضاً غیرهدفمند موجود در بودجه عمومی است.

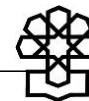
شایان ذکر است که از حدود ۳۰۹ هزار میلیارد ریال یارانه مشخص شده در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹، بیش از ۸۲ درصد آن یعنی معادل ۲۵۴ هزار میلیارد ریال، مربوط به امور رفاه اجتماعی بوده است. نیمی از اعتبار یارانه‌ای مندرج در امور رفاه اجتماعی (حدود ۱۲۷ هزار میلیارد ریال) نیز به‌طور مشخص به بیمه درمان و سازمان بیمه سلامت ایران اختصاص یافته است و نیم دیگر آن در برنامه‌های متفاوت توسعه خدمات حمایتی (حدود ۴۶ هزار میلیارد ریال)، توسعه خدمات بیمه‌ای ایثارگران و غیرایثارگران (حدود ۶۳ هزار میلیارد ریال)، توسعه توانبخشی (حدود ۱۰ هزار میلیارد ریال) و توسعه خدمات حمایتی بیماران خاص (حدود ۷ هزار میلیارد ریال) مورد استفاده قرار گرفته است.

در مجموع با احتساب جزئیات هر یک از اقلام مذکور حدود ۱۶۸ هزار میلیارد ریال از یارانه‌های امور رفاه اجتماعی و ۳۹ هزار از میلیارد ریال از یارانه‌های امور سلامت و در مجموع حدود ۲۰۷ هزار میلیارد ریال (حدود ۶۷ درصد از کل یارانه‌های اختصاص یافته به امور ده‌گانه) به موضوع درمان و سلامت افراد جامعه اختصاص یافته است. بدین ترتیب می‌توان چنین گفت که دولت دوازدهم نیز مانند دولت یازدهم همچنان بر حوزه سلامت به‌عنوان مهم‌ترین محور سیاست‌های اجتماعی خویش تکیه دارد. با این حال به نظر می‌رسد این موضوع محصول کوشش‌های سیاستی دولت در سال‌های گذشته، تثبیت قوانین مصوب در این زمینه و رویکرد کلان دولت بوده است و جهت‌گیری مشخصی مبنی بر تعمیق یا اصلاح سیاست‌های سلامت در سند بودجه قابل مشاهده نیست.

۴-۲. تغییر رویکرد در سیاست‌های حمایتی

تغییر بسیار زیاد در عنوان برنامه‌ها و کدهای مرتبط با آنها مانع از مقایسه بسیاری از برنامه‌ها با سال‌های گذشته شده است؛ این در حالی است که آخرین تغییرات اساسی در فصل‌بندی و ردیف‌های بودجه در همین دولت اتفاق افتاده بود. تغییر اخیر به هر دلیل که صورت گرفته باشد، بسیاری از ابزارهای مقایسه‌ای در مورد برنامه‌ها را بی‌اثر می‌کند. این موضوع در کنار افزایش بسیار اندک در بودجه نهادهای حمایتی، می‌تواند این گمانه را تقویت کند که دولت در حال عقب‌نشینی آرام از سیاست‌های حمایتی است.

کمترین رشد اعتبارات در میان دستگاه‌های فعال در حوزه رفاه و تأمین اجتماعی، مربوط به دستگاه‌های حمایتی بوده است. بررسی اعتبارات برنامه‌های مختلف ذیل این نهادها حاکی از وضعیت دشوارتر افراد تحت پوشش است. کاهش بیش از ۵۶ درصدی کمک‌های موردی به افراد نیازمند، حذف برنامه حمایت از سالمندان (و در خوش‌بینانه‌ترین حالت قرار گرفتن آن ذیل سایر خانوارهای تحت پوشش)، کاهش مبلغ مطلق مستمری لحاظ شده برای خانواده‌های تحت پوشش، کاهش پوشش بیمه‌ای مددجویان تحت پوشش بهزیستی، کاهش کمک هزینه توانبخشی و نیز نگهداری از سالمندان و بیماران روانی در مراکز غیردولتی و... نمونه‌هایی از این موضوع هستند که گمانه مذکور را تقویت می‌کنند. اگرچه

افزایش اعتبار حمایتی از محل هدفمندی یارانه‌ها می‌تواند بخشی از این عقب‌نشینی را جبران کند، اما در بهترین حالت می‌توان از سیاست تقویت حمایت نقدی موردی در برابر حمایت غیرنقدی سخن گفت. این موضوع به معنای دور شدن از برنامه‌های توانمندسازی و یا سایر مداخلات اجتماعی در حوزه فقرزدایی و توسل بیشتر به انتقال اجتماعی نقدی غیرمشروط است.

۴-۳. پایداری صندوق‌های بازنشستگی

در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ نیز مانند قانون بودجه سال ۱۳۹۸ توجهی به ابرچالش نظام بازنشستگی و مسئله پایداری صندوق‌های بازنشستگی نشده است؛ علاوه بر اینکه در مورد هیچ یک از صندوق‌های بازنشستگی، تصمیمی ایجابی برای اصلاح یا بهبود گرفته نشده است، لایحه مذکور، برای سازمان تأمین اجتماعی به معنای قطع امید از دولت برای کمک به کاهش وخامت اوضاع است. بی‌توجهی به تأدیه بدهی دولت از یک‌سو و اعتبارات اندک پیش‌بینی شده برای تعهدات جاری دولت، به معنای افزایش بیش از پیش بدهی دولت به تأمین اجتماعی و فزونی کسری نقدینگی سازمان تأمین اجتماعی خواهد بود. نکته مهم در این زمینه آن است که هیچ یک از پیشنهادهاى ارائه شده در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ برای تأدیه بدهی مؤثر نیفتاد و همین موضوع امید به یافتن راهکار و ارائه پیشنهادهاى اصلاحی از سوی کارشناسان را نیز سلب می‌کند. زیرا گویا همه چیز به اراده دولت گره خورده است و دست کم در دو سال گذشته چنین اراده‌ای برای بهبود وجود نداشته است.

در مورد صندوق‌های کشوری و لشکری نیز با توجه به تأکید مجدد بر متناسب‌سازی حقوق بازنشستگان و اضافه شدن بازنشستگان جدید به مجموع مستمری‌بگیران پیشین و نیز همچنین مشکلات تأمین مالی دولت، به‌نظر می‌رسد در سال ۱۳۹۹ بار بخشی از تأمین منابع بر عهده خود صندوق‌های کشوری و لشکری خواهد بود که با توجه به ظرفیت محدود آنها، این موضوع به معنای لزوم فروش بخشی از دارایی‌های آنها در سال بعد خواهد بود.

۵. رد پای قوانین و اسناد بالادستی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور

۵-۱. قانون برنامه ششم توسعه

- در رابطه با بند «الف» ماده (۱۲) قانون برنامه ششم با موضوع تأدیه بدهی‌های دولت به سازمان تأمین اجتماعی، تنها در بند «و» تبصره «۵» لایحه بودجه به مسئله تسویه بدهی‌های دولت اشاره شده است اما در این بند برای کلیه اشخاص حقیقی، حقوقی و نهادی عمومی غیردولتی در مجموع سقفی معادل ۲۰ هزار میلیارد ریال قرار داده شده که در مقایسه با مطالبات سازمان تأمین اجتماعی از دولت، رقم ناچیزی است و بنابراین می‌توان عنوان کرد که تأدیه بدهی‌های دولت به این سازمان در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ نادیده گرفته شده است.

از این رو عبارت زیر به عنوان تبصره «۵» بند «و» جزء «۲» پیشنهاد می‌شود:

۲. دولت مکلف است در راستای اجرای ماده (۱۲) قانون برنامه ششم توسعه، تا ۳۰ درصد از مطالبات حسابرسی شده و قطعی سازمان تأمین اجتماعی تا پایان سال ۱۳۹۷ را از طریق تهاتر بدهی‌های این سازمان به بانک‌ها با مطالبات بانک مرکزی از بانک‌های مذکور تسویه نماید.

۲-۱. در صورت عدم کفایت تهاتر در این زمینه، مابقی مبلغ مذکور از طریق واگذاری سهام و حق بهره‌برداری معادن متعلق به دولت، حق مالکیت دولت در بخش ارتباطات و فناوری اطلاعات، بهره مالکانه و حق بهره‌برداری و مدیریت دولت در شرکت‌ها، بنگاه‌ها و مؤسسات دولتی و واگذاری پروژه‌ها و طرح‌های سرمایه‌گذاری متعلق به دولت و شرکت‌های دولتی قابل واگذاری خواهد بود.

- اعتباری برای ماده (۷۱) قانون برنامه ششم، با موضوع معافیت از پرداخت حق بیمه کارفرمایان و کارآفرینانی که به جذب نیروی کار جوان اقدام می‌کنند، در نظر گرفته نشده است.

- اعتباری برای بند «ب» ماده (۱۰۳) قانون برنامه ششم با موضوع بیمه اجتماعی زنان خانه‌دار دارای حداقل سه فرزند در نظر گرفته نشده است. از این رو پیشنهاد می‌شود.

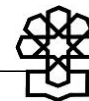
- بند «ج» تبصره «۱۲» لایحه بودجه در جهت اجرای ماده (۳۰) قانون برنامه ششم توسعه با موضوع برقراری عدالت در نظام پرداخت، رفع تبعیض و متناسب‌سازی دریافت‌ها و برخورداری از امکانات شاغلان، بازنشستگان و مستمری‌بگیران کشوری و لشکری تدوین شده است.

۲-۵. قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه

- مطابق بند «ب» ماده (۶) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه، دولت موظف است هر ساله اعتبار لازم موضوع تبصره «۲» ماده (۲۸) قانون تأمین اجتماعی را (حق بیمه سهم دولت) به صورت یکجا در ردیف جداگانه‌ای در قانون پیش‌بینی نماید. این موضوع در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ لحاظ شده، اما اعتبارات اختصاص یافته کمتر از سهم ۳ درصد دولت است و لازم است اعتبارات مذکور افزایش یابد.

۳-۵. قانون الحاق بخشی از مقررات مالی دولت

- مطابق ماده (۲۹) قانون الحاق بخشی از مقررات مالی دولت، دولت در راستای ایجاد ثبات، پایداری و تعادل بین منابع و مصارف صندوق‌های بیمه و بازنشستگی، نسبت به اصلاح ساختار این صندوق‌ها براساس اصول مندرج در قانون اقدام نماید که از جمله می‌توان به کاهش وابستگی این صندوق‌ها به کمک از محل بودجه عمومی دولت به استثنای سهم قانونی دولت در حق بیمه از طرق مختلف اشاره کرد. در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ در خصوص کاهش این وابستگی اقدامی صورت نگرفته است و مقایسه اعتبارات لایحه با قانون بودجه سال ۱۳۹۸ نشان از افزایش برنامه‌های کمک دولت به صندوق‌های بازنشستگی داشته است.

- مطابق ماده (۳۹) قانون الحاق، به دولت اجازه داده شده است که از محل ردیف‌هایی که در قوانین بودجه سنواتی پیش‌بینی می‌شود، حق بیمه سهم کارفرما، بیمه درمانی و هزینه حمایتی طلاب و کمک به رزمندگان معسر دارای بیش از یک‌سال سابقه حضور داوطلبانه در جبهه‌ها، جانبازان معسر بین پنج درصد (۵٪) تا بیست‌وچهار درصد (۲۴٪)، جانبازان بسیجی و وظیفه غیرشاغل نیازمند را پرداخت کند که در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ این موضوع ذیل اعتبارات حوزه علمیه و سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح لحاظ شده است.

- مطابق ماده (۴۹) قانون الحاق، در اجرای بندهای ماده (۱۳) قانون جامع خدمات‌رسانی به ایثارگران، دولت مکلف است مابه‌التفاوت خدمات بهداشتی و درمانی ایثارگران برای کلیه هزینه‌های مرتبط را که مطابق ضوابط آن دستگاه قابل پرداخت نیست و در تعهد صندوق‌های بیمه درمانی نمی‌باشد را از محل اعتبارات مربوطه آن دستگاه کسر و جهت پرداخت به مشمولان به حساب بنیاد شهید و امور ایثارگران اضافه نماید. اعتبارات موضوع این قانون در ذیل برنامه «ارائه خدمات درمانی و توانبخشی به ایثارگران» اختصاص یافته است.

جمع‌بندی

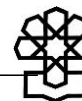
به‌طور کلی به‌نظر می‌رسد اعتبارات و سیاست‌های مرتبط با حوزه رفاه و تأمین اجتماعی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ نه منطبق بر شرایط تاریخی کشور در این حوزه است و نه حتی با سند چارچوب اصلاحات ساختار بودجه تطابق چندانی دارد. مهم‌ترین مصداق این موضوع، عدم توجه به تأدیه بدهی‌های دولت به سازمان تأمین اجتماعی و تدوین سیاست‌هایی برای کاهش هزینه صندوق‌های بازنشستگی است. در کنار نکته فوق، باید بر این موضوع نیز تأکید کرد که علی‌رغم سهم بالای اعتبارات بیمه‌ای در بودجه سال ۱۳۹۹ همچنان اعتبارات برای ایفای تعهدات مکفی نیست و صندوق‌های بازنشستگی کشوری و لشکری ناچارند بخشی از منابع مورد نیاز خود را از طرق دیگر (سرمایه‌گذاری و فروش دارایی) تأمین کنند. سازمان تأمین اجتماعی نیز همچنان مجبور به اخذ تسهیلات بانکی بیشتر خواهد بود که بر حجم بدهی‌های پیشین بانکی این سازمان می‌افزاید.

بررسی جهت‌گیری‌های لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ از طریق تغییر اعتبارات بخش‌ها و برنامه‌های مختلف در حوزه سیاست‌های مرتبط با رفاه و تأمین اجتماعی، حاکی از این است که دولت فاقد سیاست یارانه‌ای مشخص است، به یارانه‌های نقدی بیش از سیاست‌های حمایتی مبتنی بر توانمندسازی گرایش دارد و نسبت به ابرچالش‌های حوزه رفاه اجتماعی بی‌توجه است. علاوه بر این، آشفتگی در عناوین برنامه‌ای، ابهام در دسته‌بندی و ناهمگونی آنها و حمایت‌های غیرجامع از دیگر ویژگی‌های لایحه بودجه در حوزه رفاه اجتماعی است.

پیوست

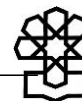
مقایسه تبصره‌های قانون بودجه سال ۱۳۹۸ و لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ در حوزه رفاه و تأمین اجتماعی

ردیف	قانون بودجه سال ۱۳۹۸	لایحه بودجه سال ۱۳۹۹
۱	تبصره «۲» بند «الف» جزء «۲» ۲. بدهی دولت به بخش‌های خصوصی و تعاونی و نهادهای عمومی غیردولتی از محل واگذاری اموال و دارایی‌های متعلق به دولت و مؤسسات و شرکت‌های دولتی به استثنای موارد مصادیق مندرج در اصل هشتادوسوم قانون اساسی و مشمول واگذاری موضوع قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۸۷/۳/۲۵ اصلاحات و الحاقات بعدی از طریق جدول شماره (۱۸) این قانون قابل پرداخت است.	تبصره «۲» بند «الف» جزء «۲» ۲. بدهی دولت به بخش‌های خصوصی و تعاونی و نهادهای عمومی غیردولتی از محل واگذاری اموال و دارایی‌های متعلق به دولت و مؤسسات و شرکت‌های دولتی به استثنای موارد مصادیق مندرج در اصل هشتادوسوم قانون اساسی و مشمول واگذاری موضوع قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۸۷/۳/۲۵ اصلاحات و الحاقات بعدی از طریق جدول شماره (۱۸) این قانون قابل پرداخت است.
۲	تبصره «۲» بند «و» (و) در اجرای ماده (۱۲) قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۱۴ و با رعایت قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهارم قانون اساسی، دولت مکلف است جهت رد بدهی خود به سازمان تأمین اجتماعی و صندوق‌های بازنشستگی لشکری و کشوری و صندوق بازنشستگی فولاد پس از اقدام لازم در اجرای جزء «۱-۲» بند «و» تبصره «۵» این قانون، نسبت به تأدیه بدهی‌ها در سقف پانصد هزار میلیارد (۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال با احتساب عملکرد جزء مذکور، از طرق مختلف از جمله روش‌های زیر اقدام کند: ۱. ارائه حق‌الامتیاز و حقوق مالکانه که به تأیید هیئت وزیران می‌رسد در چارچوب قوانین و مقررات پس از محاسبات دقیق کارشناسی توسط کارشناسان خبره. ۲. تأمین خوراک و انرژی با قیمت ترجیحی برای واحدهای تولیدی مرتبط با سازمان تأمین اجتماعی موجود در مناطق ویژه اقتصادی که به موجب قانون تشکیل شده‌اند. ۳. واگذاری طرح‌ها و زیرطرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای مهم در دست اجرای کشور ۴. واگذاری خانه‌های سازمانی دولتی که باید مطابق قوانین و مقررات به فروش برسد. مسئولیت اجرای این بند برعهده وزیر امور اقتصادی و دارایی است.	

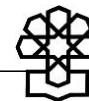
ردیف	قانون بودجه سال ۱۳۹۸	لایحه بودجه سال ۱۳۹۹
۳	<p>تبصره «۵» بند «و» جزء «۱»</p> <p>۱. دولت از طریق اسناد تسویه خزانه، بدهی‌های قطعی خود به اشخاص حقیقی و حقوقی تعاونی، خصوصی و مؤسسات عمومی غیردولتی (شهرداری‌ها)) که در چارچوب قوانین و مقررات مربوط تا پایان سال ۱۳۹۷ ایجاد شده، با مطالبات قطعی معوق دولت از اشخاص مزبور، مشروط به پرداخت بیست‌وپنج درصد (۲۵٪) بدهی‌ها به صورت نقدی تا مبلغ پنجاه هزار میلیارد (۵۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال (موضوع ردیف درآمدی ۳۱۰۱۰۶ جدول شماره ۵) و ردیف ۴۸ - ۵۳۰۰۰۰ جدول شماره (۹) به صورت جمعی - خرجی تسویه کند.</p> <p>مطالبات قطعی دولت از اشخاص فوق‌الذکر که در اجرای بند «پ» ماده (۲) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور مصوب ۱۳۹۴/۲/۱ به شرکت‌های دولتی منتقل شده با بدهی دولت به شرکت‌های مذکور و مطالبات اشخاص حقیقی و حقوقی (تعاونی و خصوصی) از دولت بابت طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای با بدهی اشخاص یادشده به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی از طریق تسویه بدهی‌های بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی به دولت به وسیله این اسناد قابل تسویه است.</p>	<p>تبصره «۵» بند «و»</p> <p>دولت از طریق اسناد تسویه خزانه، بدهی‌های قطعی خود به اشخاص حقیقی و حقوقی (تعاونی، خصوصی) و نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی که در چارچوب قوانین و مقررات مربوط تا پایان سال ۱۳۹۸ ایجاد شده، با مطالبات قطعی معوق دولت از اشخاص مزبور، مشروط به پرداخت بیست‌وپنج درصد مطالبات مورد تهاثر به صورت نقدی تا مبلغ بیست هزار میلیارد (۲۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) موضوع ردیف درآمدی ۳۱۰۱۰۶ جدول شماره (۵) و ردیف ۴۲ - ۵۳۰۰۰۰ جدول شماره (۹) به صورت جمعی - خرجی تسویه کند.</p> <p>مطالبات قطعی دولت از اشخاص فوق‌الذکر که در اجرای بند «پ» ماده (۲) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور مصوب ۱۳۹۴/۲/۱ به شرکت‌های دولتی منتقل شده با بدهی دولت به شرکت‌های مذکور به وسیله این اسناد قابل تسویه است.</p>
۴	<p>تبصره «۵» بند «و» جزء «۲»</p> <p>به دولت اجازه داده می‌شود در صورت درخواست متقاضیان، مطالبات قطعی اشخاص حقیقی و حقوقی خصوصی و تعاونی که در چارچوب قوانین و مقررات تا پایان سال ۱۳۹۷ ایجاد شده و همچنین مطالبات نهادهای عمومی غیردولتی، صندوق‌های بازنشستگی، بانک‌ها، قرارگاه خاتم‌الانبیا، پیمانکاران محرومیت‌زدایی قرارگاه خاتم‌الانبیا، پیمانکاران خصوصی نوسازی مدارس، شرکت ملی نفت ایران و شرکت‌های تابعه و وابسته به آنها و نیز شرکت‌های دولتی تابعه وزارتخانه‌های نیرو و جهاد کشاورزی را بابت یارانه قیمت‌های تکلیفی از دولت که در چارچوب قوانین و مقررات مربوط تا پایان سال ۱۳۹۶ ایجاد شده است، با بدهی اشخاص یادشده به بانک مرکزی یا بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی که تا پایان سال ۱۳۹۶ ایجاد شده از طریق تسویه بدهی‌های بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی به بانک مرکزی تا مبلغ استفاده</p>	

لایحه بودجه سال ۱۳۹۹	قانون بودجه سال ۱۳۹۸	ردیف
	<p>نشده جزء «۱» بند «و» تبصره «۵» قانون بودجه سال ۱۳۹۷ به صورت جمعی - خرجی از طریق انتشار اسناد تسویه خزانه به شرح زیر تسویه کند.</p> <p>۱-۲. حداقل تهاتر بدهی از طریق اسناد (اوراق) تسویه خزانه برای اشخاص حقیقی و حقوقی خصوصی و تعاونی پنجاه درصد (۵۰٪) مبلغ مانده فوق‌الذکر است و باقیمانده آن در سال ۱۳۹۷ جهت تهاتر بدهی‌های نهادهای عمومی غیردولتی، بانک‌ها و شرکت‌های دولتی تابعه وزارتخانه‌های آموزش و پرورش، نیرو و جهاد کشاورزی (صرفاً بابت یارانه قیمت‌های تکلیفی) و شرکت ملی نفت ایران با اولویت مطالبات حسابرسی شده و قطعی سازمان تأمین اجتماعی به مصرف می‌رسد.</p>	
	<p>تبصره «۷» بند «و»</p> <p>(و) سازمان تأمین اجتماعی مکلف است تمامی سهم درمان از مجموع مأخذ کسر حق بیمه موضوع مواد (۲۸) و (۲۹) قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴/۴/۳ و سایر منابع مربوط را در حساب جداگانه‌ای نزد این سازمان با عنوان بیمه درمان تأمین اجتماعی متمرکز کند. سازمان تأمین اجتماعی طبق قانون تأمین اجتماعی این منابع را هزینه می‌کند.</p>	۵
<p>تبصره «۱۲» بند «ب»</p> <p>دولت مکلف است اعتبار ردیف ۵۵۰۰۰۰۰۰-۲۲ جدول شماره (۹) این قانون را برای افزایش و متناسب‌سازی حقوق بازنشستگان تحت پوشش صندوق بازنشستگی کشوری و سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح با اولویت کسانی که دریافتی ماهانه آنها کمتر از سی میلیون (۳۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال می‌باشد، براساس آیین‌نامه اجرایی که توسط سازمان برنامه و بودجه کشور با همکاری دستگاه‌های ذی‌ربط تهیه می‌شود و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد، اختصاص دهد. صندوق بازنشستگی کشوری و سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح مکلفند افزایش احکام حقوقی سال ۱۳۹۹ بازنشستگان ذی‌نفع ناشی از اجرای این حکم را از تاریخ ۱۳۹۹/۱/۱ اعمال و به صورت جداگانه در حکم حقوقی درج کنند</p>	<p>تبصره «۱۲» بند «ج»</p> <p>دولت مجاز است اعتبار ردیف ۵۵۰۰۰۰۰۰-۲۲ جدول شماره ۹ این قانون را برای افزایش و متناسب‌سازی حقوق بازنشستگان تحت پوشش صندوق بازنشستگی کشوری و سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح با اولویت کسانی که دریافتی ماهانه آنها کمتر از بیست میلیون (۲۵,۰۰۰,۰۰۰) ریال می‌باشد، براساس آیین‌نامه اجرای که توسط سازمان برنامه و بودجه کشور با همکاری دستگاه‌های ذی‌ربط تهیه می‌شود و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد، اختصاص دهد. صندوق بازنشستگی کشوری و سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح مکلفند افزایش احکام حقوقی سال ۱۳۹۷ بازنشستگان ذی‌نفع ناشی از اجرای این حکم را از ۱۳۹۸/۱/۱ اعمال نمایند.</p>	۶

ردیف	قانون بودجه سال ۱۳۹۸	لایحه بودجه سال ۱۳۹۹
۷	تبصره «۱۴» بند «الف» ۱. دولت موظف است با استفاده از کلیه بانک‌های اطلاعاتی در اختیار، نسبت به شناسایی و حذف سه دهک بالای درآمدی از فهرست یارانه‌بگیران اقدام کند	تبصره «۱۴» بند «الف» ۱. وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی موظف است با استفاده از کلیه بانک‌های اطلاعاتی در اختیار و براساس معیارها و ضوابطی که توسط این وزارتخانه تعیین می‌گردد نسبت به شناسایی و حذف سه دهک بالای درآمدی از فهرست یارانه‌بگیران اقدام کند.
۸	تبصره «۱۷» بند «الف» الف) به‌منظور رعایت عدالت در سلامت و پایداری منابع، در سال ۱۳۹۸ ارائه بسته خدمات بیمه پایه تعریف شده برای کلیه اقشار که براساس آزمون وسع به‌صورت رایگان تحت پوشش بیمه پایه سلامت قرار می‌گیرند، از طریق نظام ارجاع، پزشک خانواده و در مراکز دانشگاهی خواهد بود. بهره‌مندی از سطح خدمات بالاتر اعم از خدمات ارائه شده در مراکز غیردولتی و بیشتر از بسته خدمات بیمه پایه تعریف شده فوق‌الذکر، مستلزم مشارکت مالی بیمه‌شدگان در پرداخت حق سرانه بیمه خواهد بود. هزینه مربوط از محل ردیف ۱۲۹۲۰۳ تأمین می‌شود.	تبصره «۱۷» بند «الف» الف) به‌منظور رعایت عدالت در سلامت و پایداری منابع، در سال ۱۳۹۹ ارائه بسته خدمات بیمه پایه تعریف شده برای کلیه اقشار که براساس آزمون وسع به‌صورت رایگان تحت پوشش بیمه پایه سلامت قرار می‌گیرند، از طریق نظام ارجاع، پزشک خانواده و در مراکز دانشگاهی خواهد بود. بهره‌مندی از سطح خدمات بالاتر اعم از خدمات ارائه شده در مراکز غیردولتی و بیشتر از بسته خدمات بیمه پایه تعریف شده فوق‌الذکر، مستلزم مشارکت مالی بیمه‌شدگان در پرداخت حق سرانه بیمه خواهد بود. هزینه مربوط از محل ردیف ۱۲۹۲۰۳ تأمین می‌شود. روستاییان، عشایر و ساکنان شهرهای زیر بیست هزار نفر مشمول نظام ارجاع و پزشک خانواده می‌باشند.
۹	تبصره «۱۷» بند «ج» در راستای اجرایی نمودن بند «ج» ماده (۷۰) قانون برنامه ششم توسعه موضوع استقرار پایگاه اطلاعات برخط بیمه‌شدگان درمان کشور و مدیریت مصارف، کلیه شرکت‌ها و صندوق‌های بیمه پایه و تکمیلی درمان، دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری، سازمان بیمه خدمات درمانی نیروهای مسلح، کمیته امداد امام خمینی (ره)، سازمان تأمین اجتماعی و سایر سازمان‌های بیمه‌گر مکلفند نسبت به ارسال برخط اطلاعات بیمه‌شدگان خود و به‌روزرآوری پایگاه مذکور به‌صورت رایگان حداکثر تا پایان ۶ ماهه اول سال ۱۳۹۷ اقدام و نسبت به بهره‌برداری از پایگاه مذکور از طریق جایگزینی ابزارهای الکترونیکی به جای دفترچه، جهت ارائه کلیه خدمات بیمه‌ای و درمانی به بیمه‌شدگان تحت پوشش خود استفاده نمایند.	تبصره «۱۷» بند «ج» ج) در راستای اجرایی نمودن بند «ج» ماده (۷۰) قانون برنامه ششم توسعه، کلیه شرکت‌ها و صندوق‌های بیمه پایه و تکمیلی درمان اعم از دولتی و غیردولتی و نیز دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری، از جمله سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح، سازمان تأمین اجتماعی و سایر سازمان‌های بیمه‌گر مکلفند نسبت به ارسال برخط اطلاعات بیمه‌شدگان خود و به‌روزرسانی پایگاه مذکور به‌صورت رایگان و مستمر اقدام و نسبت به بهره‌برداری از پایگاه مذکور از طریق جایگزینی ابزارهای الکترونیکی به جای دفترچه و با استفاده از سرویس استحقاق‌سنجی سازمان بیمه سلامت (اعتبارسنجی بیمه‌ای، رفع همپوشانی بیمه‌ای و کنترل قواعد بیمه‌ای خدمت به‌صورت الکترونیکی) جهت ارائه کلیه خدمات بیمه‌ای و درمانی به بیمه‌شدگان تحت پوشش خود استفاده کنند.

لایحه بودجه سال ۱۳۹۹	قانون بودجه سال ۱۳۹۸	ردیف
	<p>سازمان بیمه سلامت ایران مکلف است نسبت به استحقاق سنجی بیمه‌شدگان مشتمل بر امکان اعتبارسنجی بیمه‌ای و رفع همپوشانی آنان با استفاده از پایگاه اطلاعات برخط بیمه‌شدگان کشور و به‌صورت الکترونیکی اقدام نماید. هزینه خدمات موضوع این حکم با تصویب مجمع عمومی سازمان بیمه سلامت ایران بر مبنای تراکنش انجام شده تعیین و از مراجعه‌کننده دریافت می‌گردد. صاحبان حرف پزشکی و همچنین کلیه مراکز بهداشتی، تشخیصی، درمانی و دارویی اعم از دولتی، غیردولتی، خیریه و خصوصی مکلفند براساس ضوابطی که از سوی سازمان بیمه سلامت ایران ابلاغ می‌گردد بدون نیاز به دفترچه و مبتنی بر نسخه الکترونیکی به بیمه‌شدگان کلیه صندوق‌ها ارائه خدمت نمایند. به ازای هر فقره نسخه الکترونیکی مبلغ هزار (۱۰۰۰) ریال از اشخاص حقیقی و حقوقی ارائه‌دهنده خدمت طرف قرارداد دریافت می‌شود.</p>	

منابع و مأخذ

۱. قانون بودجه سال ۱۳۹۴ کل کشور.
۲. قانون بودجه سال ۱۳۹۵ کل کشور.
۳. قانون بودجه سال ۱۳۹۶ کل کشور.
۴. قانون بودجه سال ۱۳۹۷ کل کشور.
۵. قانون بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور.
۶. قانون برنامه ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران.
۷. قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه.
۸. سالنامه آماری وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.
۹. قانون تأمین اجتماعی مصوب سال ۱۳۵۴.
۱۰. بررسی وضعیت موجود صندوق‌های بیمه اجتماعی کوچک و ارائه الگو برای ساماندهی آنها، مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۷.

شناسنامه گزارش

شماره مسلسل: ۱۶۸۱۶

عنوان گزارش: بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور ۲۷. تحلیلی بر اعتبارات رفاه و تأمین اجتماعی

نام دفتر: مطالعات اجتماعی (گروه رفاه و تأمین اجتماعی)
تهیه و تدوین کنندگان: یاسر باقری، ابوالفضل عباسی دره‌بیدی
ناظران علمی: سیدمحمد موسوی خطاط، سینا کلهر
ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی: —

تاریخ انتشار: ۱۳۹۸/۱۰/۸